

Leena Unkari-Virtanen (toim.)

Matkalla ja muutoksessa säveltämisen pedagogiikka digivälineillä

Matkalla ja muutoksessa
– säveltämisen
pedagogiikka
digivälineillä

Leena Unkari-Virtanen (toim.)

Matkalla ja muutoksessa – säveltämisen pedagogiikka digivälineillä

© Metropolia Ammattikorkeakoulu ja tekijät 2022

Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimittaja: Leena Unkari-Virtanen

Sarjan ulkoasu: Tuomas Aatola ja Juhana Kokkonen

Kansi: Josefina Aave, Henri Eskelinen

Taitto: Valovirta Design, Henri Eskelinen ja Pia Tuomola

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisu

Mikrokirjat nro 44

Helsinki 2022

ISBN 978-952-328-329-9 (pdf)

ISSN 2669-8323 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

www.metropolia.fi/sape

<https://sapettajat.metropolia.fi>

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.

Julkaisu on tuotettu osana DigiSäpe-täydennyskoulutushanketta, jota rahoitti Opetushallitus. Koulutuksessa kehitettiin käytännön työkaluja säveltämisen ohjaamiseen digivälineillä. Hanketta toteutti Metropolia Ammattikorkeakoulu yhteistyössä Taideyliopiston Sibelius-Akatemian ja Helsingin yliopiston opettajankoulutusyksikön kanssa vuosina 2020–2021.

Sisältö

Lukijalle	4
OSA 1 Kokemuksia rikkaampana	6
Viisi vuotta Säveltämisen pedagogiikka -koulutuksia Otto Tikkanen	7
Minä väitän: ennen ja jälkeen Säpe-koulutusten Ilari Hongisto	16
Säveltämisen pikku apurit Matti Ruippo	19
Muuttuva muutos Matti Ruippo ja Leena Unkari-Virtanen	23
OSA 2 Opettajien tarinat	28
Umpeenkasvaneita vai avoimia urapolkuja? Leena Unkari-Virtanen	29
Kuvia musiikkipedagogisesta kasvutarinastani Erno Aalto-Urantowka	35
Improvisaatiosta apua säveltämiseen Annika Gummerus-Putkinen	43
Omat roolini musiikin parissa Taina Huttunen	48
Pekka, susi ja minä Pauliina Vuorinen	53
Muuttuva musiikinopetus – luova keksiminen luonnollisena osana oppituntia Kirsikka Ojala	56
Kirjoittajat	62

Lukijalle

Miltä näyttää säveltämisen opetuksen muutos viiden Säveltämisen pedagogiikka- eli Säpe-koulutushankkeen (2016–2021) jälkeen? Tämä julkaisu on viimeinen Säpe-koulutusten loppujulkaisuista, joten johdattelen lukijan sen artikkeleiden äärelle lyhyellä muistelulla.

Ensimmäinen Säpe-koulutus (2016–2017) rakennettiin laajan verkoston yhteistyöllä. Takana oli joitakin hankkeita, kuten Teoston Biisipumppu-hanke (2014–2016), sekä säveltämistä uudesta pedagogisesta näkökulmista tarkastelevia julkaisuja, kuten Biisipumppu-hankkeen loppujulkaisu **Säveltäjyyden jäljillä** (toim. Partti & Ahola 2016) sekä Juha Ojalan ja Lauri Väkevän artikkelikokoelma **Säveltäjäksi kasvattaminen** (2013). Koulutusta suunniteltiin nivoon verkostotapaamisissa yhteen tarpeita ja näkökulmia mm. Teostosta, Suomen musiikkioppilaitosten liitosta, Koulujen musiikinopettajat ry:stä, Suomen Säveltäjät ry:stä, Suomen Musiikintekijät ry:stä (entinen Elvis ry) sekä musiikinopettajien ja musiikkipedagogien tutkija-kouluuttajilta Taideyliopiston Sibelius-Akatemiasta, Helsingin yliopiston opettajan-koulutuslaitokselta ja Metropolia Ammattikorkeakoulusta.

Tuon ensimmäisen Säpe-koulutuksen jälkeen toteutimme seuraavina vuosina neljä uutta Säpe-koulutusta. Jokaiseen koulutukseen ilmoittautui enemmän osallistujia kuin olimme kaavailleet. Koulutuksiin on osallistunut yhteensä yli 300 musiikin opettajaa eri oppilaitosmuodoista eli varhaiskasvatuksesta, peruskouluista, lukioista, ammatillisesta koulutuksesta, musiikkioppilaitoksista ja vapaan sivistystyön parista. Koulutuksissa on ollut mukana myös opettajia eri korkeakouluista ja yliopistoista.

Tarve pedagogiseen kehittämistyöhön uusien opetussuunnitelmien toteuttamiseksi on ollut suuri, ja Säpe-koulutukset vastasivat siihen tarpeeseen. Koulutuksissa tarjottiin säveltämisen opettamiseen työpajoja

ja asiantuntijaluentoja, mutta keskeisen kehittämistyön tekivät osallistujat omassa työssään. Osallistujien projektien tueksi oli joko alueellisia tai temaattisia vertaisryhmiä, joita ohjasi säveltämistä omassa opetuksessaan jo pitempään toteuttanut asiantuntija. Säpe-koulutuksissa ohjaajina ovat toimineet Erno Aalto-Urantowka, Sanna Ahvenjärvi, Marja Ervasti, Aapo Heinonen, Ilari Hongisto, Arja Kastinen, Markku Klami, Tapio Lappalainen, Mikko Myllykoski, Sari Muhonen, Eveliina Nikali, Tomi Oravala, Pirkko Paananen-Vitikka, Matti Ruippo, Otto Tikkanen ja Adam Vilagi.

Viimeisin Säpe-koulutus tarjosi apua digiloikkaan säveltämisen opetuksessa. Kun koronasulku siirsi kaiken musiikinopetuksen etäopetukseen maaliskuussa 2020, DigiSäpe oli jo käynnistynyt ja ”digi” sulautui kaikilla opettajilla opetuksen arkeen normaaliksi toiminnaksi.

Tässä julkaisussa annamme niin koronan, digiloikan kuin säveltämisen ja sen opettamisen kiehtovuuden kuulua opettajien ja ohjaajien äänellä. DigiSäpen tuloksena julkaisemme myös verkkojulkaisut ***Säveltäminen musiikin opetuksessa ja opettajankoulutuksessa ja Pedagogisia reseptejä säveltämisen ohjaukseen*** sekä joitakin blogimerkintöjä Säpe-sivustollamme <http://sapettajat.metropolia.fi>. Sivustolla voit tutustua myös aiempien Säpe-koulutusten loppujulkaisuihin.

Helsingissä 10.12.2021

Leena Unkari-Virtanen

OSA 1

Kokemuksia rikkaamana

Viisi vuotta Säveltämisen pedagogiikka-koulutuksia

Otto Tikkanen

Säveltämisen pedagogiikan koulutus- ja kehityshanke (Säpe) on tätä kirjoittaessani tulossa päätökseensä viiden vuoden ja koulutuksen jälkeen. Hankkeessa on saatu aikaiseksi kiitettävä määrä pedagogisia käytäntöjä, kuten ”reseptejä” säveltämisen ohjaamiseen, ja rohkaistu musiikinopettajia uudelleenlaiseen toimintakulttuuriin. Minulla on ollut oiva tilaisuus seurata Säpe-koulutuksen kehittymistä toimiessani ohjaajana kaikissa koulutuksissa viiden vuoden ajan. Minut Säpe-polulle johdatti aiempi toimintani säveltämispohjaisten musiikin hahmottamisen tehtävämallien kehittäjänä. Uskon vahvasti, että säveltämisen käyttö työskentelymuotona on yleistynyt ja arkipäiväistynyt Säpen myötä.

Säpen alku

Muistan säveltämisen pedagogiikan ensimmäisen seminaarin kihelmöivän jännittävän tunnelman syksyllä 2016. Ensimmäinen Säpe-kierros oli suunnattu laajasti niin musiikkioppilaitosten opettajille, luokanopettajille kuin koulujen musiikinopettajille. Monille saattoi olla tuttu sana sävellyttäminen, mutta alkupohdinnoissa moni oli sitä mieltä, että asiasta voi puhua suoraan säveltämisenäkin. Säveltämiseen tulisi rohkaista kaikkia ja sitä voisi

tehdä eri koulumuodoissa. Monipuolisesta osallistujajoukosta nousi myös yksittäisiä kriittisiä äänenpainoja säveltäminen-sanan merkityksestä. Voiko samalla sanalla puhua asiasta, jota tekee vasta-aloittanut kokeilija tai aihetta vuosikausia opiskellut ja harjoitellut ammattilainen?

Uuden äärellä on yhdessä hyvä kaataa kaikki raja-aidat, mukaan lukien eri koulutusmuotojen väliset sellaiset. Oppilaitosrajat ylitettiin jo ennen osallistujien tapaamista muodostamalla ohjaajatiimit eri koulumuotojen opettajista. Mukava ja monipuolinen joukko säveltämisen pedagogiikasta innostuneita henkilöitä niin peruskoulusta, musiikin aineenopettajista kuin musiikkioppilaitosten opettajista oli saatu koottua Säpe-ohjaajiksi. Tällä tavalla osallistujille olisi tarjolla samankaltaisesta taustasta tulevia ohjaajia ja erilaiset ohjaustarpeet tulisivat huomioiduiksi. Ryhmässämme enemmistö osallistujista oli taustaltaan koulun opettajia, minkä itse musiikkioppilaitoksen opettajana koin hyödyksi. Suurin ilo itselleni oli päästä tutustumaan toisenlaisten oppilaitosten opettajien Säpe-maailmaan. Vastaavasti monta koulutaustaista osallistujaa kiinnosti musiikkioppilaitoksen ja nimenomaan musiikin hahmottamisen opettajan näkökulma Säpe-toimintaan.

Jos erilaisten Säpe-työtapojen ja osallistujien oppilaitosmuotojen eroista nostaisi esiin vain yhden asian, olisi se varmasti nuottien, niiden lukemisen ja kirjoittamisen käyttäminen tai käyttämättä jättäminen. Tästä aiheesta heräsi paljon keskustelua ja pohdintaa. Itselleni musiikin hahmottamisen opettajana nuottikirjoituksen opettaminen on yksi olennaisista tavoitteista, mutta koulun musiikinopettajalle sen opettaminen saattaa olla toissijainen asia. Ensimmäisen kierroksen osallistujista moni oli tehnyt Säpe-aiheista pioneerityötä jo ennen koulutuksen alkua, joten työtapoja ja -menetelmiä saatiin koottua runsain mitoin, niin nuottipohjaista kuin ilman nuotteja

toteutettavaa. Ryhmässämme kokeilimme niin konsonanttikeskustelua, mainosjinglen säveltämistä kuin joululaulujen luomista riimipari kerrallaan. Myös koulumaailmassa tärkeä oppiaineiden välinen ja oppiainerajat ylittävä yhteistyö nousi esille. Moni työtapa, kuten säveltäminen ja sävellyksen suunnittelu värilappujen avulla, otettiin kokeiluun eri koulumuodoissa, joten hyvien käytänteiden jakaminen pääsi oivaan vauhtiin. Säpen alku oli uuden etsintää, mutta siinä tukena oli myös aiemmin tehty ja koettu, tarpeen mukaan muokattuna.

Kohdistus musiikkioppilaitoksiin

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien uudet perusteet julkaistiin vuonna 2017, ja niiden pohjalta uusitut opetussuunnitelmat otettiin musiikkioppilaitoksissa käyttöön syksyllä 2018. Musiikin laajan oppimäärän uusituissa tavoitteissa on omana erillisenä otsikkonaan säveltäminen ja improvisointi, jossa opetuksen tavoitteeksi kerrotaan oppilaan kannustaminen improvisoinnin, sovittamisen ja säveltämisen harjoitteluun. Tämä ajankohtainen tilanne toi esiin tarpeen suunnata Säpen seuraava koulutuskierrös juuri musiikkioppilaitosten opettajille syksyllä 2017. Toisaalta musiikkioppilaitosten opettajien osallistujamäärä Säpen ensimmäisellä kierroksella oli pienehkö, ainakin omassa ohjausryhmässäni. Tällä kohdistamisella saatiin varmasti rohkaistua moni musiikkioppilaitoksen opettaja lähtemään mukaan, kun ilmapiiirin ja vertaistuen saattoi olettaa olevan itselle toimiva.

Ohjaus tapahtui tällä kertaa triojen sijasta duoina, jotka oli koottu musiikkityylillisesti erilaisista taustoista tulevista ohjaajista. Myös osallistujien musiikillinen monipuolisuus edisti toimintaa: vertaistuki, -kannustaminen

ja neuvojen antaminen toimivat kuin itsestään aina tilanteen tullessa. Eri koulumuotojen opettajien kohtaaminen jäi tällä kierroksella toteutumatta. Toisaalta jo pelkästään musiikkioppilaitoksien opettajilla on tarve kohdata valtakunnallisesti toisiaan ilman instrumenttiin tai aineeseen, opetusmuotoon (yksityis- tai ryhmäopetus) tai musiikkityyliin perustuvia rajauksia. Valtakunnalliset tai kansainväliset kohtaamiset perustuvat usein käytännön syistä tällaisiin rajoihin, mutta niistä vapaita tapaamisia tarvittaisiin rinnalle säännöllisemmin järjestettyinä. Aiheena ja sisältönä voivat silloinkin olla käytännön opetustyö ja vinkit siihen. Tähän tarpeeseen Säpen musiikkioppilaitoskierros vastasi erinomaisesti ja viitoitti osallistujille hyvät askelmerkit kohti laajempaa opettajien välistä yhteistyötä esimerkiksi harrasteta-voitteista musiikin perusopetusta antavassa musiikkiopistossa. Saman oppilaitosmuodon opettajien seura varmasti edisti vertaistuen antamista ja käytännön opetustyön vertaiskehittämistä omalla työpaikalla.

Muutama toisen kierroksen osallistujista oli koulutuksen alkaessa sitä mieltä, ettei osaisi lainkaan käyttää säveltämis- tai improvisointipohjaisia työtapoja opettajan työssään. Palautteen perusteella heille kuitenkin vahvistui koulutuksessa käsitys, että heti ei tarvitse alkaa säveltää laajaa teosta, vaan monet pienet ja lyhyet harjoitukset ovat vähintään yhtä arvokkaita. Osallistujat ovat saaneet omat oppilaansa innostumaan säveltämisestä, ja sävellyksiä onkin tehty ja tekeillä. Säpe-tuotokset olivat erityisesti ryhmätöitä tai useamman yksityisoppilaan yhteistyönä tehtyjä sävellyksiä niin, että opettaja oli toiminut niissä kokoajana. Esimerkkejä näistä ovat muun muassa seuraavat:

- ketjukirjesävellys
- tarinasävellys

- improvisointia sisältävät konsertit
- co-writing
- eri taideryhmien, kuten musiikki- ja tanssiopiston, yhteiset sävellysprojeektit.

Musiikkiopistojen perinteisesti yksityistunteina tapahtuva instrumenttiopetus on Säpen myötä saanut rinnalleen uusia monipuolisempia opetusmuotoja.

Kolmas kerta toden sanoo

Säpe-koulutusten niittämä maine kantoi eteenpäin kolmannelle kierrokselle. Tämä 2018–2019 järjestetty koulutus oli suunnattu ensimmäisen kierroksen tapaan musiikinopettajille peruskoulussa, musiikkioppilaitoksissa, sekä myös vapaassa sivistystyössä. Käytännön uudistuksena osallistujia ei enää jaettu maantieteellisesti ohjaajatrion tai -duon ohjaamiin ryhmiin, vaan enimmäkseen ohjaajilla oli omat ryhmänsä ja ohjattavansa. Osallistujat saivat tutustua ohjaajien esittelydiöhin ja niiden perusteella valita ja toivoa ohjaajia haluamassaan järjestyksessä. Kaikkien ensimmäistä toivetta ei toki voitu toteuttaa, jotta ohjaajille saatiin tasainen määrä ohjattavia. Jako ryhmiin perustuikin enimmäkseen siihen, miten ohjaaja tunnettiin jo ennestään tai miten hän itsensä esitteli ja miten tämä herätti mielenkiintoa osallistujissa.

Ohjaajalle tämä kierros toi selkeästi enemmän vapautta ohjata haluamallaan tavalla. Samalla myös vastuun ja tekemisen määrä lisääntyi, kun tapaamisten järjestämisestä ja niiden aiheiden valinnasta oli vastuussa yksin. Aiemmin ajatuksena oli ollut, että ohjaajatrio tai -duo voi jakaa ohjaustaan osallistujien kesken tai että isomman ryhmän jäsenet valitsisi-

vat ohjaaja-triosta tai -duosta oman henkilökohtaisen ohjaajansa. Käytännössä omista ohjaajakokoonpanoissani olimme kuitenkin toimineet melko tasavertaisesti kunkin osallistujan ohjaajina. Haastavia olivat ne hetket, kun ohjaustilanteessa osaamiseni juuri kyseisessä aiheessa tuntui riittämättömältä. Ohjattavan osallistujan tarpeita ei ollut mahdollista siirtää tai delegoida eteenpäin, ei ainakaan yhtä helposti ja vaivattomasti kuin aiemmin.

Havaitsin tällä kierroksella, että mitä lähempänä toisiaan ohjaajien ja ohjattavien osaaminen ja kokemus ovat, sitä hankalampaa on tarjota jotain uutta tai erilaista näkökulmaa. Säpe 3 -koulutuksen ryhmäni osallistujille monet työtavat olivat tuttuja ja ohjauksen tarpeet ja toiveet yksityiskohtaisia. Näin ollen suurten linjojen ja suuntaviivojen hahmottelun sijaan Säpen kolmas kierros suuntasi ryhmätapaamisten aiheet tarkemmin rajattuihin ja erikoisempiin asioihin, kuten tablettien opetuskäyttöön ja mykkäelokuväsäveltämiseen. Osallistujien Säpe-projektit sisälsivät jonkin verran yhteistapaamisiin valitsemiani aiheita, joten uskon näillä tuoneeni uutta heidän työkalupakkiinsa. Myös aiempien kierrosten kokemuksista oli hyötyä, esimerkiksi erään osallistujan mainosjingle-sävellysohjelma, joka sai innoitukseksensa hänelle esittelemästäni Säpen ensimmäisen kierroksen vastaavasta projektista.

Vielä kerran ja digi mukaan

Rahoituksen varmistuttua ja osallistujien riittäessä neljäs kierros käynnistyi. Siinä koulutuksen järjestäjä jakoi osallistujat maantieteellisten alueiden mukaan, mutta toisin kuin aiemmin ohjaajavalinta jäi ensitapaamiseen, kasvatusten tehtäväksi syksyllä 2019. Osallistujilla oli toki mahdollisuus

tutustua ohjaajiin etukäteen, mutta mielestäni moni ei tutustumismahdollisuudesta huolimatta juuri ohjaajavalintaa pohtinut. Tämä johti aluksi hieman epätasaisesti jakautuneisiin ryhmiin, mikä saatiin kyllä korjattua, kun todella varmistui, ketkä koulutukseen osallistuivat. Etukäteen tehty ohjaajavalinta tai valmiiksi muodostetut ohjausryhmät olisivat voineet olla edelleen toimiva vaihtoehto. Täydennyskoulutushankkeissa yksi haaste on se, että osallistuja todella täydentää koulutustaan eikä kouluttautumiseen ole niin paljon aikaa ja resursseja käytössä kuin olisi tarpeen. Niin osallistujat kuin ohjaajat ovat monessa kiinni samaan aikaan ja lähes poikkeuksetta täydennyskouluttaminen on sivutyö.

Aiempien kierrosten kokemukset ohjaajaparina tai -ryhmänä työskentelystä auttoivat löytämään toimivan ratkaisun osallistujien epätasaisen jakaantumisen ongelmaan, kun yhdistimme ryhmiä ja tapasimme yhdessä. Neljännen Säpe-kierroksen haasteeksi ja hidastajaksi koitui maailmanlaajuinen COVID-19-pandemia maaliskuussa 2020. Yllättävät työtehtävät sekä muut haasteet ja kiireet varmasti lisääntyivät niin ohjaajien kuin osallistujien kokoaikaisissa opetustöissä, mikä vaatikin veronsa Säpe-toiminnassa.

Kevään ja syksyn 2020 välille muodostui yhteydenpitoon katkoksia ja Säpe-toiminnan luonnekin muuttui kasvotusten tapaamisista etäyhteyksin toteutettavaksi lähes kaiken muun elämän lailla. Etäyhteyksien välityksellä toimittaessa jouduin olemaan tiukempi ja tarkempi yhteydenpidossani osallistujiin. Sähköpostiviestien tulvaan moni saattoi hautautua jo ennen ”etäilyä”, mutta sen myötä tietokoneella tai muilla laitteilla vietetty aika lisääntyi niin paljon, että entistä useampi viesti jäi varmasti huomaamatta. Puhelinsitoilla sain kuitenkin yhteyden osallistujiin ja suurelta osalta heistä innostavia kohteja projekteista. Väistämättä päädyimme myös vaihtamaan

ajatuksia etäopetuskäytänteistä ja säveltämisen pedagogiikan mahdollisuuksista etäopetuksessa.

Harmillista projektien esittelyissä oli kuulla niiden keskeytymisestä tai siirtymisestä koronan takia. Moni kuitenkin tilanteesta johtuen pohti projektiaan perusteellisemmin, miettien sen tulevia mahdollisuuksia. Ryhmässäni saimme tutustua muun muassa musiikkiteatteriprojektiin, muha-tunnin sävellysprosessiin musiikillisen kasvun portaita pitkin ja improvisointiin sekä säveltämiseen alttoviulun opetuksessa.

Säpen viidennen kierroksen teemaksi valittiin digitaalisten välineiden käyttö luovan musiikin tuottamisessa, joten koulutus saikin nimekseen DigiSäpe. Aiheen valinta tapahtui jo ennen koronapandemiaa, joten on pidettävä kohtalon oikkuna, että digitaalisiin välineisiin ovat olleet pakotettuja tutustumaan kaikki opettajat, eivät vain asiasta kiinnostuneet tai DigiSäpe-osallistajat. Etäohjauksesta ja -työskentelystä johtuen en tavannut joitain DigiSäpe-ryhmäni osallistujia kertaakaan livenä, ainoastaan ruudun välityksellä Zoom-ohjelmassa. Sinänsä etäyhteys Säpe-koulutuksessa helpottaa ohjaajan työtä monessa asiassa. Esimerkiksi tapaamispaikkaa ei tarvita erikseen ja osallistujien aikataulut ovat joustavampia.

Etätoteutuksissa säännöllinen tavoitettavuus ja osallistuminen sovitusti eivät välttämättä onnistu parhaalla tavalla. Luulen, että jos tapaamiseen tai tilaisuuteen mennäkseen ei tarvitse lähteä kodistaan mihinkään, on kynnys monelle matalampi jättää koko kalenteriin merkitty meno väliin. Luonnollisesti digitaalisten välineiden esittelyyn kätevin tapa lienee tehdä se laitteen ja verkon välityksellä, varsinkin jos on kyseessä nettipohjainen väline. Säpe- ja koronakokemukset huomioiden kallistuisin sellaiseen työskentelymalliin,

jossa osa tapaamisista voi olla kaikille osallistuville paikan päällä ja osa puolestaan kaikille etänä.

DigiSäpen aiheet ovat olleet hyvin tarkkoja ja erityisiä, mikä edellyttää ohjaajiltakin hyvin pitkälle kehittynyttä asiantuntemusta ja tietämystä. Oiva keino hallita tällaista osallistujien toiveiden tulvaa ovat olleet niin sanotut kii-toratakoulutukset, joissa tiettyyn aiheeseen tai ohjelmaan on annettu ytime-käs kahden tai kolmen tunnin katsaus. Esipohdintana DigiSäpen alkaessa listasimme tärkeinä siihen liittyvinä asioina hardwaren ja softwaren tutus-tumisen, töiden tallentamisen sekä koulutuksen laitteiden ja ohjelmistojen käyttöönnotossa. Näihin on päästy.

Pohdinnassamme yksi otsikko oli myös etiikka: Esimerkiksi miten rahallista voittoa tavoittelemattomaan oppilaitosmaailmaan sopii ohjelmistoja valmis-tavan yrityksen malli ansaita tuotteillaan rahaa? Entä kuka tietää ja huolehtii luovan musiikin tuottamisen myötä syntyvien teosten tekijänoikeuksista? Julkaisulupa ja yksityisyyden suoja ovat myös asioita, joiden uskon väistämättä tulevan vastaan yhä useammin luovan musiikin tuottamisen lisääntyessä.

Koko Säpe-koulutuksen kaarta katsoen on edetty pioneerihenkisen yleis-tekemisen, reseptien keruun ja vinkkien antamisen ohella siihen, miten ja millä tehdään – enää ei pohdita tai kysytä vain ”miksi” ja ”mitä”.

Minä väitän: ennen ja jälkeen Säpe-koulutusten

Ilari Hongisto

Vanhaan hyvään aikaan kaikessa oli joku tolkkua. Musiikinopetuksessa ainakin. Jokaisella tunnilla päästiin joka kerta eteenpäin juurikin sen verran kuin opettaja oli suunnitellut. Käytännössä tämä tarkoitti sivua, aukeamaa, lukua, ehkä tehtävää. Takapakkaa ei tullut, vaan homma eteni kuin juna. Jotkut oppivat, toiset eivät. Mitä väliä? Kaikista ei ole kaikkeen, sanoi jo muuan kenraalibassokirjan johdantokin. Pääasia, että homma eteni.

Sitten joku keksi oppilaslähtöisyyden. Turhaa päänsilittelyä ja paapomista. Ei tunneilla kuulu olla kivaa. Tietenkään. Siellähän oltiin oppimassa.

Moni laittoi kampoihin. Moni meistä. Laitostuneista.

Ja syystä. Olihan selvää, että ensin on hallittava musiikki ja vasta sitten sitä voi tehdä.

Onneksi olemme muuttuneet, ainakin hiukan.

Kun viiden Säpe-tuotantokauden kavalkadi alkoi syksyllä 2016, oli maailma erilainen kuin nyt. En puhu pandemioista, trumpeista tai afganistaneista vaan ihan musiikin opettamisesta. Paljon oli hyvää silloinkin mutta levällään yksilöiden tuntuun suunnitelmissa. Kokoonnuttiin, kerättiin, kokeiltiin, julkaistiin. Innokkaat kerääntyivät yhteisen leiritulen äärelle kertomaan tarinoi-

taan. Vuosi toisen perään kiinnostuneet korvaparit vaihtuivat; sana kiiri maakuntiin.

Kausien jälkeen kasassa on läjä reseptikirjoja, applikaatio- ja ohjelmistoluetteloida, valtavasti osaamista, kasoittain jaettua tietoa. Uusia osaajia, uusia koulutettuja, verkostoja. Meillä on nyt vaikka ja mitä, aivan eri lailla kuin ennen. Nyt me tiedämme, mitä on. Mutta mitä aiomme nyt tehdä?

Säpeihin ovat osallistuneet ne, joiden ei välttämättä tarvitsisi. Kutsun tätä täydennyskoulutusparadoksiksi – koulutuksiin osallistuvat innokkaimmin ne, jotka jo usein osaavat. Sen sijaan ne, jotka koulutuksia eniten tarvitsisivat, loistavat poissaolollaan. Nillittävät kotona, tai töissä, tai somessa.

Heidät pitäisi saada nyt mukaan tekemään ja opettamaan luovasti musiikkia, rohkaisemaan musiikilliseen itseilmaisuun. Ei ole helppo nakki tämä. Voi olla, että vain luonnollinen poistuma auttaa, sanoi eräs rehtori. En kuitenkaan jaksa itse uskoa näin. Sinnikkyys palkitaan, lopulta.

Säpen täytyy nyt jalkautua. Ei yksittäisten innokkaiden kuljettamana vaan organisoituna täydennyskoulutuksena ja innostamisena ympäri Suomen koulujen ja oppilaitosten. Meidän täytyy välittää keruumme tulokset niin laajalle kuin mahdollista, niin taitavasti kuin suinkin osaamme. Pelkkä hyvä aihe ei riitä. Meidän täytyy osata kertoa, houkutella leiritulille myös ne, jotka muuten jäisivät telttaan makoilemaan. Ja leirinuotioita tulee sytyttää ympäri maan. Tähän tarvitsemme resurssin. Ison ja pitkän.

Ja tosiaan, Wegelius-Linnalan koulukunta. Nyt olisi aika laittaa valot päälle. Genrestä riippumatta.

Laitostuminen ja näköalattomuus on päässyt aika lailla pahasti yllättämään osan musiikkikoulutuskenttää. Välillä tuntuu, että putkiston toisesta päästä tulee luontevaa 8+:n yleisluusikkoa lounastiskin viereen säestämään. Näyttävät ja kuulostavat samoilta. Usein. Hurjat kapinalliset ja uudistavat huiput ovat volyymiin nähden harvassa.

Kentältä puuttuu visio. Ei nähdä puuta metsältä. Kaikki syöttävät, mutta kukaan ei tee maaleja.

Voisiko soppaan ottaa mukaa artismien, tähteyden, huipukkuuden, kärjen? Voisimmeko paremmin johdattaa tunnettuuteen? Sekä ihmisiä että musiikkia. Uuden tekemisen ja itseilmaisun kautta.

Ilman tähtiä ei ole tilausta lauluille, tai toisinpäin, eikä ilman niitä ole tilausta tuotannoille ja muusikoille. Koko ala tuntuu nykyään pyörivän kehäpäätelmän raunioilla: esitettävä ohjelmisto on vanhoja klassikoita, esittäjät ovat vanhoja klassikoita, itkettävät tv-formaatit kierrättävät klassikoita, sekä lauluja että ihmisiä. Sama vesi kiertää myllyssä ja ratas hidastuu.

Voisimmeko me olla se uusi raikas vesi: uutta musiikkia, uusia huippuja esittämässä? Taas genrestä riippumatta.

Ehkä se voisi olla tulevaisuuden Säpen vision ydin, jonka kautta innostamme musiikkiin, musiikilliseen itseilmaisuun ja musiikin luovaan tekemiseen entistä laajempia joukkoja.

Säveltämisen pikku apurit

Matti Ruippo

Pilvipalvelut voidaan käsittää kokoelmaksi yleisesti saatavilla olevia immateriaalisia palveluja. Ne ovat tarjolla mistä tahansa, kun käytetään tietokoneita, mobiililaitteita ja internetyhteyttä. Sovellukset eivät ole paikallisesti tietokoneella, vaan palvelut ovat internetissä ja niitä käytetään selaimen kautta. Palvelut perustuvat hajautettuun järjestelmään tietokoneita, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Tässä kirjoituksessa esitellään pilvipalveluita musiikin tekemisen ja oppimisen kannalta.

Pilvipalvelut voivat olla mainosrahoitteisia ja siten yksityisille käyttäjille ilmaisia. Palvelu voi myös tarjota ilmaisena ohjelman perustason ja laskuttaa lisäominaisuuksista, tai liiketoimintamalli perustuu kuukausimaksuihin. Neljäs mahdollisuus ovat erilaisten yhteisöjen, kuten NYU Music Experience Design Lab (MusEDLab), tarjoamat ohjelmat ja ohjelmakokonaisuudet.

Pilvipalvelun avulla on mahdollista tallentaa ja jakaa tiedostoja verkkoon. Kun ollaan yhteydessä internetiin, samaa dokumenttia voi muokata millä laitteella tahansa missä tahansa. Pilvipalveluiden päivityksistä ja varmuuskopioinneista huolehtii palveluntarjoaja.

Musiikin tekemiseen on tarjolla runsaasti erilaisia selainpohjaisia sovelluksia, jotka tarjoavat mahdollisuuden tutustua musiikkiin ja musiikin tekoon eri näkökulmista ja lähtökohdista. Sovellukset ovat yleensä yksinkertaisia,

sellaisia, joilla voi tehdä vain yhtä asiaa. Tämä tarkoittaa sitä, että sovelluksen käytön oppii tuossa tuokiossa, mikä on monesti eduksi. Työkaluja on siis erilaisiin oppimistilanteisiin ja -tarpeisiin, mikä tukee musiikkikasvatuksen moniarvoisuutta.

Monissa sovelluksissa on tarjolla mahdollisuus liittyä yhteisöön ja jakaa musiikkiaan siellä. Tämä sopii hyvin nuorten kulttuuriin, jossa omaa osaaamista tuodaan esille sekä keskustellaan ja kommentoidaan tekemistä. Tällaisissa verkko-yhteisöissä, joissa sopivat ihmiset kohtaavat, opitaan yleensä tekemällä ja toisia tarkkailemalla. Asiantuntijuus on hajautunutta, ja yhteisöenergia on helposti otettavissa käyttöön. Tätä seikkaa nykyajan musiikkikasvatus voi helposti soveltaa: tehdään yhdessä, julkaistaan muille.

Pilvipalveluilla on useita etuja. Työvälineet ovat välittömästi käytössä, ei tarvita latauksia, asennuksia eikä teknistä tukea. Ei tarvitse hankkia lisensoijaa eikä päivityksiä. Lisäksi palvelu huolehtii monesti myös tuotoksen tallennuksesta. Kuten aiemmin todettiin, sovellukset toimivat kaikkialla, missä on internet ja tietokone. Lisäksi ohjelmat toimivat samoin käyttöjärjestelmästä riippumatta (Windows, MacOS, Linux, Chrome OS).

Peruskäyttäjä pääsee työskentelemään yleensä ilmaiseksi. Rahaa saatetaan pyytää siinä vaiheessa, kun tulee tarve erityisille ominaisuuksille tai pilvitallennukselle. Ilmaisuus tarkoittaa sitä, että osallistumiseen ei ole kynnystä. Jos koulussa on tehty musiikkia iPadilla, oppilaalla ei välttämättä ole iOS-laitetta kotona ja kotiharrastaminen voi lopahtaa siihen. Pilvessä olevaa ohjelmaa voi käyttää tietokoneelta kotonakin, mikä tietenkin tukee musiikin harrastusta. Samalla epätasa-arvon ongelmat häipyvät, sillä ei tarvita erityistä mobiililaitetta tai matkapuhelinta.

Julkaisu, jakelu ja yhteistoiminta ovat monen ohjelman ominaisuuksia, joten verkkoyhteisön tuki tulee automaattisesti. Lisäksi tällainen ihmisestä itsestään lähtevä henkilökohtainen ja yhteisöllinen prosessi koetaan palkitsevana.

Viimeisenä etuna mainittakoon liikkeellelähdön helppous. Kaikissa ohjelmissa on jokin työpohja, jota sitten ruvetaan muokkaamaan. Työstäminen tapahtuu hiirellä osoittaen, näppäimistöllä ja joissakin sovelluksissa esimerkiksi MIDI-koskettimistolla. Monipuolisemmat ohjelmat tarjoavat erilaisia äänilähteitä, ruudukkoja ja/tai äänimiksereitä, joilla tuotosta voi kehittää edelleen.

Ongelmiakin pilvisovelluksissa on. Sovellus ei ole aina mukana, sillä internet-yhteys on välttämätön, joskin sen kaistanleveys ei ole kovinkaan määräävä tekijä. Yllättäen sovellus ei saatakaan käynnistyä, ja vika saattaa olla silloin käytetyssä selaimessa, joka ei tue kyseisen ohjelman vaatimuksia. Safari-selaimen yksityisyyden suoja on tiukka, mikä saattaa estää sovelluksen toiminnan. Kannattaakin kokeilla ensin Chrome-selaimella.

Erityinen ongelma liittyy mobiililaitteisiin, sillä kaikki ohjelmat eivät välttämättä toimi niissä. Kannattaa ehdottomasti tarkistaa tilanne ennalta, ennen kuin pyytää avaamaan ohjelman matkapuhelimen tai tabletin selaimessa. Jotkin ohjelmat tarjoavat mobiililaitteelle ladattavaksi erityistä sovellusta, joka sitten saattaa olla maksullinen. Esimerkkinä mainittakoon Incredibox, jonka mobiilisovellus maksaa 3,99 €. Tosin silloin saa ohjelman täysversion.

On toki olemassa sovelluksia, jotka on ensisijaisesti suunnattu musiikkikasvatuksen tarpeisiin. Edellä mainittu New Yorkin yliopiston MusEDLab on yksi sellainen. Monesti kaupalliset intressit ohjaavat kuitenkin sovelluksen suunnittelua. Niinpä musiikinopettajan asiantuntemusta tarvitaan, kun näitä ohjelmia käytetään pedagogiseen toimintaan.

Viimeisenä vaivana mainittakoon joidenkin ohjelmien vaatimus tilin luomisesta ja kirjautumisesta. Luulenpa, että monet ovat haluttomia tekemään jälleen yhden tilin jonnekin ja muistamaan jälleen yhden salasanan. Lisäksi voi herätä huoli siitä, kuka saa tietojani haltuunsa.

Tähän on kerätty linkit kahteentoista sovellukseen, jotka edustavat erilaisia lähestymistapoja musiikin tekemiseen.

[Miksausta Incrediboxilla](#)

Seitsemän beatbox-veijaria ovat valmiina musisoimaan sen mukaan, millaisia asusteita heille antaa.

[Tekoälyyn perustuva kvartetti Blop Opera](#)

[Pedagoginen sovellus Chrome Music Lab](#)

[Pedagoginen sovellus Groove Pizza](#)

[Rumpukone Drumbit](#)

[Konemusiikkisovellus Tony-b Machine](#)

[Transkriptioapulainen Time Stretch](#)

[Äänimaisema The Infinite Drum Machine](#)

[Äänimaisema myNnoise](#)

[Höpönassujen nuotinkirjoitusohjelma Mario Paint Music Composer](#)

[Osaajien nuotinkirjoitus Noteflight](#) (ilmainen tallennus kymmenelle kappaleelle)

[Modulaarinen musiikkityöasema Audiotool, joka tarjoaa erilaisia soittimia, mikseriä, efektejä ja ekvalisaattoreita musiikin tekoa varten](#)

[Digitaalinen, moniraitainen äänityöasema Bandlab](#)

Muuttuva muutos

Matti Ruippo ja Leena Unkari-Virtanen

Hyvä teknologian integrointi oppimiseen ei tarkoita kaikkein mielikuvituksettisimman työkalun käyttämistä, vaan tavoitteena on käyttää teknisiä ratkaisuja, jotka vahvistavat oppimiskokemusta. Opettajan ammattitaitoa on tietämys vaihtoehtoista ja oikean strategian – tai strategioiden – valitsemisesta oppitunnille. Integroinnin syvyyttä tai sen aiheuttamia muutoksia pedagogisessa toiminnassa ja ajattelussa voi tarkastella esimerkiksi Ruben Puenteduran SAMR-mallilla. Lyhenne tulee sanoista Substitution – Augmentation – Modification – Redefinition (Puentedura 2006).

SAMR-malli esittelee neljä verkko-oppimisen tasoa, jotka on esitetty muutoksen syvyyden mukaan. Ensimmäiset kaksi vaihetta käsittävät teknii- kan opettamisen tehostamisvälineenä ja kaksi viimeistä ovat oppimisen muutostyökaluja:

- korvaa (Substitution)
- lisää (Augmentation)
- muokkaa (Modification)
- määrittelee uudelleen (Redefinition).

Digi ei aina muuta mitään

SAMR-muutosmallissa korvaaminen tarkoittaa esimerkiksi perinteisten toimintojen ja materiaalien korvaamista digitaalisilla versioilla eli tieto- ja

viestintäteknikalla (jatkossa TVT). Sisällössä ei ole merkittäviä muutoksia. Tällaisia arjen digitointeja ovat esimerkiksi lukujärjestykset ja flippausvideot. Toimintaa kohennetaan tekniikan avulla, mutta sen käyttö on valinnaista eikä se ole välttämätöntä.

Lisäämisen taso sisältää vuorovaikutteisten digitaalisten parannusten ja elementtien, kuten kommenttien ja eri aisteja hyödyntävän multimedian, mukaantulon. Teknologia on silloin jo olennainen osa toimintaa, joka näin tehostuu sekä auttaa opetusresurssien uudelleenkäyttöä. Nämä kaksi ensimmäistä vaihetta ovat opettajalle tärkeitä varsinkin silloin, kun opettaja opettaa verkossa ensimmäisiä kertoja.

Syvempi muutos lisää oppijoiden yhteistyötä

Korvaaminen ja lisääminen ovat monesti opettajajohtoisia tasoja, mutta seuraavat tasot kääntävät oppimisen vielä enemmän oppijakeskeiseksi. Kolmannella tasolla (muokkaaminen) muuttuu esimerkiksi luokkahuonekäsitäys. Toiminta perustuu yhteistyölle, joka on mahdollista tieto- ja viestintäteknikan (TVT) avulla. Toiminnan myötä tehdään julkaisuja, jotka esittelevät osaamisen kehittymistä, ja julkaisuista saadaan sekä annetaan vertaispalautetta. Samalla oppimisviestintä muuttuu monikanavaiseksi. Toisaalta viestin osallisina ovat perinteiseen tapaan opettaja ja oppilaat. Uutena elementtinä viestintään liittyvät myös oppilaiden väliset viestit. Lisäksi toimintaan kuuluu merkittävä määrä asynkronista, ei reaaliaikaista toimintaa, joka antaa rauhaa prosesseille ja tukee verkkaisempien oppilaiden oppimista.

Uudelleen määrittelyn tasolla tulee mukaan teknologian innovatiivinen käyttö. Se määrittelee uudelleen oppimisen laatua ja saa aikaan tuloksia,

joita ei voida ennalta nähdä. Tällä tasolla opetusta on mahdotonta toteuttaa pelkästään luokkahuoneessa. Opiskelijat löytävät ehkä opettajaansakin ketterämmin tekniikalle uusia ja syventäviä käyttötarkoituksia. He ovat oman työnsä luoja ja julkaisijoita esimerkiksi erilaisissa medioissa tai osallistuvat digitaalisiin foorumeihin muiden ikäistensä kanssa ympäri maailmaa. Tällaisessa toiminnassa ovat hyödynnettävissä myös opiskelijan ääni ja valinnat.

Musiikin opetusta muuttaa moni asia

Digitalisaation on ennustettu muuttavan toimintatapoja ja tekemisen välineitä vuosikymmeniä eteenpäin. Musiikin opettamisessa digitalisaation tuoma muutos punoutuu moniin muihin saman aikaisiin muutoksiin. Säveltämisen pedagogiikan kautta voidaan hahmottaa esimerkiksi seuraavia muutostrendejä:

Säveltäminen – mitä säveltäminen on ja kuka sitä tekee?

OPSit – miten säveltäminen, improvisointi ja luova musiikin tuottaminen toteutetaan yhdenvertaisesti osana kaikkea musiikin opettamista ja oppimista?

Oppiminen – mikä on käsityksemme oppimaan oppimisesta, kuka on vastuussa oppimisesta?

Opettaminen – miten opettajan rooli ja tehtävät muuttuvat osana ajattelutapojen, opetustilojen ja toiminnan rakenteiden muutosta?

Oppilaitosten toimintakulttuuri – mitä ovat mielikuvamme koulusta, opetuksesta, oppimisesta? Vastaavatko ne sitä, miten nykyisin oppilaitoksissa

toimitaan?

Onkin yhä kiinnostavampaa pohtia, miten jatkuvassa muutoksessa oikein eletään, miten muutoksessa toimitaan ja samalla luodaan hyvää tulevaisuutta. SAMR-mallin muutoksen tasojen erittely on oiva esimerkki siitä, miten muutosvoimia voi ainakin hiukan säädellä omaan opetukseen sopivaksi. Kaikkea ei ole tarpeen muuttaa kerralla, voimalla tai nopeasti.

Mikä muutoksessa sitten kannattaa?

Kulunut pandemiavuosi on muuttanut opetusta siten, että TVT:n mahdollisuuksia on otettu laajamittaisesti käyttöön samalla, kun muut musiikinopetuksen muutokset ovat edenneet opetuksen arjessa. TVT:n käytössä lienee kyse kriisinhallinnasta, mutta on helppoa havaita siellä täällä myös integrointi-intoa, jota voidaan peilata SAMR-portaisiin. Työ on valmistanut meitä myös pandemian jälkeiseen aikaan: digitaaliseen oppimiseen kiinnitetään enemmän huomiota, vaikka palaamme fyysisiin kouluihin ja hyödynnäme lähiopetuksen mahdollisuuksia.

Opettajan, joka tekee pedagogisia valintoja TVT:n käytöstä, kannattaa kysyä valineita valitessaan esimerkiksi seuraavat kolme kysymystä:

Onko tekniikka parantanut oppimistuloksia? Jos on, kannattaa käyttää tekniikkaa. Jos ei, niin perinteiset menetelmät saattavat olla parempia.

Tarvitaanko oppimisessa tai tehtävässä yhteistoiminnallisuutta? Kannattaa muistaa se, kuinka teknologia mahdollistaa tai ainakin helpottaa yhteistoiminnallisuutta. Sosiokonstruktivinen lähestymistapa auttaa oppijaa myös

arvioimaan omaa toimintaansa suhteessa toisiin.

Onko oppimisessa tai tehtävässä tarpeen kehittää kulttuurista ymmärrystä ja kansainvälistä ajattelua? Tieto- ja viestintätekniiikan avulla voidaan helposti laajentaa näköaloja ympäröivään maailmaan.

Lähteet

Ruippo, M., Unkari-Virtanen, L. & Seppänen, E. 2021. "Opettaja opettaa, oppilas opin saa." Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry. <https://fisme.fi/opettaja-opettaa-oppilas-opin-saa/>

Puentedura, R. 2006. SAMR: A Brief Introduction. http://hippasus.com/rrpweblogarchives/2015/10/SAMR_ABriefIntro.pdf

OSA 2

Opettajien tarinat

Umpeenkasvaneita vai avoimia urapolkuja?

Leena Unkari-Virtanen

Minkälaisia tarinoita kerromme itsestämme musiikkikasvattajina ja -peda-
gogoina? Kysymys on erityisen ajankohtainen silloin, kun opettamisessa,
pedagogisessa tausta-ajattelussa tai vuorovaikutuksessa oppijoiden kanssa
tapahtuu muutoksia. Opettajien tarinat omasta opiskelustaan ja työstään
musiikin parissa paitsi ilmentävät jokaisen omaa polkua ja valintoja ovat
samalla myös kulttuurin, tilanteen, ajan ja paikan määrittämiä. Se, mitä
omasta polusta kerrotaan, mitä arvostetaan ja nostetaan esiin, mitä vähä-
tellään tai jopa piilotellaan, rakentuu vuorovaikutuksessa ympäristön, kolle-
goiden ja alan traditioiden kanssa. ”Oman elämän tarina on upotettu niiden
yhteisöjen tarinoihin, joista oma identiteetti johdetaan”, kirjoittaa työyhteisö-
jen hiljaista tietoa ja muistamista tutkinut ja pohtinut Jussi Onnismaa
(2008, 90).

Kun käsitys säveltämisestä ja improvisaatiosta muuttuu, on syytä kuulos-
tella opettajien ammatillisia kertomuksia ja omaa mennyttä taivalta musiikin
parissa uudesta näkökulmasta. ”Millaiseen kertomukseen tai kertomuksiin
kuulun?” kysyy identiteettejä tutkinut Alasdair MacIntyre ja toteaa, että
vasta, kun on vastannut tähän kysymykseen, voi perustellusti valita, mitä
haluaa tehdä ja miten omaa tarinaansa jatkaa (2004, 253).

Umpeenkasvaneet tarinapolut

Millaisiin kertomuksiin säveltämistä oppilailleen opettavat säveltämiskasvat-
tajat liittyvät? Vanhat kertomukset säveltäjistä kumpuavat usein 1800-luvun
romantiikan neromyytistä, jossa yliverlainen niin kutsuttu originaalineromyyti
ylittää arjen ja kuolevaisuuden rajat luovan työnsä kautta. Säveltäjyyden
tarinassa tämä on tarkoittanut polkua, jolla syntymässä saadun erityislahjak-
kuuden siivin on kuljettu läpi perusteellisen ja mielellään vaativan koulutuk-
sen esimerkiksi äänenkuljetuksen, kontrapunktiin ja soitinnuksen parissa.
Tällaista nerosäveltäjän mallitarinaa on välitetty musiikinhistorian oppikir-
joissa ja perinteisissä musiikkiopinnoissa, mutta myös elokuvissa, musiikki-
lehdissä tai monissa elämäkertoissa.

Säpe-koulutuksissa ymmärrämme säveltämisen toisin kuin tässä säveltäjä-
nerojen tarinamallissa: säveltäminen on kaikille kuuluva oikeus. Vanhat tari-
nat säveltäjyydestä ovat kuin Leoš Janáčekin pianosarjasta: menneisyyden
tarinapolut ovat jo kasvaneet umpeen. Säveltämistä opettava musiikkikas-
vattaja tai -pedagogi ei kuulu 1800-luvulta juontuvaan nerokertomukseen,
eivät myöskään hänen oppilaansa. Millaiseen tarinaan siis kuulumme?

Uuden äärellä uudet tarinat ja kertomukset ovat vasta muotoutumassa.
Muutos pedagogisessa ajattelussa ei rajoitu siihen, minkälaisia ohjeita
opettaja antaa oppilailleen tai miten hän heidän oppimistaan ohjaa. Muutos
koskettaa syvästi tarinoita, joita kerromme omasta muusikkoudestamme ja
itsestämme musiikin ja säveltämisen opettajina. Siksi on tarpeen kertoa ja
jakaa uusia tarinoita, raivata uusia tarinapolkuja.

Muutos haastaa vanhat identiteetit ja tarinat

Ammatillinen identiteetti on kulttuurinen ja sosiaalinen ilmiö. Kun ihmiset ovat musiikin kanssa tekemisissä, he rakentavat samalla identiteettejään suhteessa musiikkiin, itseensä sekä erilaisiin ihmisryhmiin ja ympäristöönsä (Leppänen, Sintonen & Unkari-Virtanen 2013, 334). Identiteetit ja kertomukset muuttuvat, kun ympäristö muuttuu. Puhutaan jatkuvasta identiteettityöstä, kun muutosten keskellä paikannamme itsemme uudestaan, tunnistamme uusiakin juonteita omassa identiteetissämme tai identiteetissämme – kun muistamme ja muistelemme omaa menneisyyttämme uusista näkökulmista.

Säveltämisen opettamisen painotus opetussuunnitelmien perusteissa oli haaste monelle musiikkia opettavalle. Monella on toiveena saada tukea uudelle ammattiroolin juonteelle, säveltämiskasvattajana toimimiselle. Käytännössä tuki tarkoittaa mahdollisuutta itse säveltää, improvisoida ja kokeilla ennen kuin patistaa oppilaansa säveltämään. Mutta samalla tuo tuki ammattiroolille tarkoittaa tukea oman ammatillisen identiteetin muutostyölle. Kirsi LaPointe tutki väitöskirjassaan identiteettityön käytänteitä, joilla haastateltavat olivat löytäneet reittejä uran muutoksissa (mt, 274).

Näitä olivat:

- uramuutoskertomuksen päähenkilöksi paikantuminen
- monien eri identiteettien omaksuminen ja niiden ajallinen järjestäminen
- neuvottelu eri identiteettien välillä.

Muistelemisen ja muistaminen avaa uusia polkuja tulevaisuuteen mutta vain, jos se ei ole menneeseen takertumista, vanhojen hyvien aikojen paluun odottelua. Mielessä olevien mahdollisten elämänpolkujen, niihin sisältyvien toiveiden, pelkojen, tavoitteiden ja uhkien tiedostaminen ja näkyväksi tekeminen voi auttaa löytämään reittejä uuteen ja tarttumaan uusiin mahdollisuuksiin (Markus & Nurius 1986). "Identiteettityön kautta meidän on mahdollista myös aktiivisesti paikantaa itsemme tietynlaiseksi ja vastustaa tarjolla olevia identiteettejä niitä muuntelemalla tai omaksumalla vaihtoehtoisia identiteettejä," kirjoittaa Kirsi LaPointe ja painottaa tietoista suhdetta siihen, miten otamme käyttöön ja liitymme kulttuurissa vallitseviin tarinamalleihin (LaPointe 2011, 272).

Kerro oma tarinasi

Kun opastamme lapsia säveltämään, on hyvä samalla tiedostaa ja sanoittaa omaa taivalta musiikin, improvisoinnin ja säveltämisen parissa. "Kieli, mielikuvat ja mallitarinat ovat yhteydessä yksilöiden sisäisiin tarinoihin ja tarinat puolestaan kokemuksiin" (LaPointe 2011). Kokemukset omasta säveltämisestä tai improvisoinnista ovat varmasti erilaisia kuin musiikinhistorian kertomukset kuolleista säveltäjistä. Kertomalla omia tarinoitamme kerromme samalla uutta ja yhteistä kollektiivista tarinaa, jossa "meitä" yhdistävät erilaiset kokemukset ja monenlaiset reitit säveltämisen, improvisoinnin ja luovan musiikin tuottamisen pariin.

DigiSäpe-koulutuksen päätteeksi osallistujille tarjottiin työpaja, jossa koottiin oma tarina musiikin ja säveltämisen parissa ja jaettiin tarinat koulutuksen kuluessa tutuksi tulleessa omassa pienryhmässä. Tämä julkaisun seuraavat artikkelit musiikkiuran vaiheista perustuvat osin tämän työpajan tuloksille.

Työpajan ohjeet olivat seuraavat:

- Pohdi omia roolejasi musiikin, säveltämisen ja improvisoinnin parissa eri ikävaiheissa, ympäristöissä ja olosuhteissa.
- Kuvaa kokemuksiasi näissä eri vaiheissa. Pyri tavoittamaan muisto siitä, millainen oli kokemuksesi juuri tuolloin.
- Kuvaa jokaista vaihetta sanoilla, piirroksella tai kuviolla.
- Kokoa piirrokset yhdelle isolle paperille.
- Palauta mieleesi, millaisia olivat elämänpiirisi, olosuhteet, tilanteet ja henkilöt eri ikäisinä ja mikä oli sinun roolisi musiikin säveltämisen parissa.
- Aloita varhaisista musiikkimuistoista ja valitse sellainen asia, joka nyt tuntuu merkitykselliseltä. Etene muutaman vuoden askelin tai merkityksellisten hetkien kautta.
- Mieti, missä ja kenelle voisit jakaa tarinasi.
- Kutsun kaikki mukaan esimerkiksi näillä ohjeilla kertomaan ja jakamaan uusia tarinoita säveltäjyydestä ja musiikin opettamisesta!

Lähteet

LaPointe, K. 2011. Moraalisia kamppailuja, pieniä siirtymiä. Identiteettityön kertomukselliset käytänteet työuran muutoksissa. *Lectio praecursoria. Työelämän tutkimus* 9 (3), 272–276.

Leppänen, T., Sintonen, S. & Unkari-Virtanen, L. 2013. Kriittinen kulttuurikasvattaja ja musiikkikasvatuksen traditiot. Teoksessa M.-L. Juntunen, H. M. Nikkanen & H. Westerlund (toim.). *Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 321–348.

MacIntyre, A. 2004. Hyveiden jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.

Markus, H. & Nurius, P. 1986. Possible selves. *American Psychologist* 41 (9), 954–969.

Onnismaa, J. 2008. Hiljainen tieto kulttuurin rakenteissa. Kollektiivinen muistaminen ja muistamattomuus. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto 2008. *Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta*. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Helsinki: Gummerus, 83–102.

Kuvia musiikkipedagogisesta kasvutarinastani

Erno Aalto-Urantowka

Seuraavassa on 12 merkittävää tilannekuvaa elämäni varrelta, jotka ovat kasvattaneet minua ihmisenä, muusikkona ja musiikkipedagogina.

Ensimmäinen osa: musiikin maistiaisista musiikin harrastamiseen

Kuva 1: MTV

Voin ylpeänä todeta, että minulla on ollut ihan huippuja musiikkikasvattajia leikki- ja kouluikäisenä. He olivat aina läsnä minulle, kun sitä tarvitsin. He antoivat minulle tukea ja turvaa. He kannustivat vaalimaan klassikoita ja avaamaan korvat sekä sydämen uudelle musiikille. He antoivat minulle enemmän eväitä elämään kuin mitä ikinä olisin osannut pyytää tai edes toivoa. Musiikkikasvattajani? Tietysti Music Television ja Jean-Pierre Kusela!

Altistuin hyvin varhaisessa vaiheessa kaikkeen siihen musiikkiin, jota 1980- ja 1990-luvun televisio-ohjelmilla oli tarjota. Iktivihreät, kuten Soidinmenot, Levyraati, Syksyn sävel, kaikki mihin Seppo Hovi liittyi sekä tietysti MTV. On sanomattakin selvää, että imin kaiken mukisematta. Opetus: musiikki on musiikkia.

Kuva 2: pätkä kakkosnelosta, johon on isketty rivi nauloja eri syvyyyksiin

Alakouluikäisenä luin jostakin (tod. näk. *Sudenpentujen käsikirjasta*) niksien, että oman soittimen voi valmistaa lankusta ja nauloista. Työtä käskettyä. Muutaman viikon naputtelin siis tekemääni naulasoitinta loihtien ilmoille kaikki silloin tuntemani melodiat Pähkinänsärkijästä (Tšaikovski) Comman-doon (Hubbard).

On huomioitava, että tuolloin minulla ei ollut muuta kosketusta varsinaisiin soittimiin saatika muuhun kuin peruskoulun musiikinopetukseen. En muista, mikä minut ajoi tekemään oman soittimen ja etsimään sillä melodioita, joita olin huvikseni lauleskellut. Tarinan opetus lienee se, että jos ei ole saatavilla valmista, niin tehdään itse.

Kuva 3: "Tässä on C"

Eräänä aurinkoisena koulupäivänä alakouluopettajani opetti meille nuottien nimet ja niiden sijainnin nuottiavaimella. Tehtäväksi tuli kirjoittaa oma melodia. Elettiinhan vuotta 1990. Innoissani tartuin toimeen, kyllähän minä tämän osaan! Mielessäni lauloin hyvän melodian, jonka sitten tarkasti kirjoitin nuoteiksi viivastolle. Opettaja soitti melodiani ja katsoi minuun kysyvästi. Eihän se kuulostanut laisinkaan samalta, miltä se oli kuulostanut minun päässäni!

On suorastaan mieletöntä, kuinka edistyksellinen opettaja minulla oli alakoulussa. Emme me olleet musiikkiluokalla, mutta siitä huolimatta meillä oli kova nokkahuiluosaaminen (!) ja teimme muutaman edellä kuvatun kaltaisen nuottikirjoitusharjoituksenkin. En tiedä, kuinka merkittävän jäljen nokkahuilun soittaminen minuun teki, mutta näistä kokemuksista opin sen, missä c sijaitsee nuottiviivastolla ja pianon koskettimistolla.

Kuva 4: "Sie tuut kuuroon"

Yksi merkittävä virstanpylväs nuoren ihmisen elämässä voi olla rippikoulu. Myös minunkin tapauksessani. Menin rippileirille, kuuntelin musiikkia, lauloin mukana ja minulla oli ihan kivaa. Leirin lopussa eräs isosista totesi minulle lähes oraakkelin äänenpainoin: "Sie tuut kuuroon." Hän tarkoitti tietysti Kuusankosken kirkon nuorisokuoroa.

Aikamoista tulla tuolla tavoin värvätyksi harrastukseen, josta minulla ei ollut mitään kokemusta saatikka sisäsyntyistä tarvetta tehdä sitä. Toisaalta kun ensimmäiset treenit olivat ohi, minusta tuntui, että tässä oli nyt jotakin lähtökohtaisesti "aitoa". Vaikeaa pukea sanoiksi. Selvästikin uuden oppimisen kausi oli alkanut. Ai niin, vaikka tiesin, missä c on, en osannut lukea kuoronuotteja. No, korvakuulollahan se varmasti sujuu, laulan vain sitä, mitä vierustenori laulaa. Eikö? Reilua vuotta myöhemmin, kun olin oppinut nuotit, ymmärsin, että olin laulellut ihan omiani.

Toinen osa: soiton ja bändin alkeista proto-pedagogiksi

Kuva 5: "Tämä on C-duuri, D-duuri ja E-molli"

Seurakuntatalo, 1995. Kaveri näytti, miten kitaralla soitetaan soinnut C, D ja Em. Kuukauden sisällä tästä ostatin itselleni 300 markkaa maksaneen akustisen kitaran.

Olin aikaisemmin kokeillut kitaraa, jopa yrittänyt tulkita sointuotetaulukoita, mutta vähemmän mairittelevalla menestyksellä. Mutta kun näin mallista,

miten homma toimii, niin se oli menoa. Soitin kitarानी kaksi viikkoa melkein pä joka hetki, minkä yläkouluteinielämäntäni ehdin. Sitten piti pitää taukoa, sillä sormenpäni olivat aivan liian arat soittamiseen. Jo Bryan Adams tiesi: "...played it 'till my fingers bled..."

Kuva 6: "Tässä olisi moodit"

Nuoruuden vimmallalla soitin kitaralla puolitoista vuotta hyvin monipuolista ohjelmistoa, siis nuorten veisuja ja Nirvanaa. Jossain vaiheessa ostin itselleni sähkökitaran ja ajattelin, että omavaraisuus musiikkiin ja soittamisen suhteen on ihan kivaa, mutta eräs kuorotuttu osasi todella soittaa. Mitä jos ottaisin muutaman tunnin häneltä? Toisella kitaratunnilla läksyksi tulivat duuriasteikon moodit. Olin lirissä.

Systemaattinen harjoittelu. Jos en muuta ensimmäiseltä kitaraolettajaltani oppinut, niin tavan harjoitella pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti (opin toki muutakin, kiitos Simo!). Se, että en ymmärtänyt esim. moodeista mitään, ei näemmä hidastanut minua harjoittelemasta niitä kiltisti kaikissa sävellejeissa. Ymmärrys tuli pian sen jälkeen, kun kävin itse tutkimaan niitä ja sitä, millaisia melodioita niistä löytyy ja millaisia kappaleita niistä voisi tehdä. Tarinan opetus: tee läksysi ja opi niistä.

Kuva 7: "Tuutko ohjaamaan bändiä?"

Vielä yksi seurakuntayhteyteen liittyvä tilannekuva. Saimme käyttää omiin bänditarkoituksiin seurakuntatalon pommisuoja (a.k.a. bändikämpä). Tilanne johti toiseen, ja nuoriso-ohjaaja kysyi minulta, haluaisinko alkaa ohjata nuorten bändiä seurakuntanuorille suunnattuihin tapahtumiin esiintymään. Totta kai! Ensimmäisiin bänditreeneihin saapui kaksi laulajaa, kitaristi, basisti, huilisti, viulisti, pianisti ja rumpali. Mitähän me soitettaisiin?

Kuriositeettina mainittakoon, että minulla ei ollut aavistustakaan tästä bändikokoonpanosta. Eikä liioin siitä, mitä esim. huilu tai viulu tai piano voisi soittaa niissä kappaleissa, joita harjoittelimme. Vieraskielinen sanonta "Think fast" osuu tässä hyvin kohdalleen. Lauloin näille muusikoille ne stemmat, jotka mielestäni kuulostivat hyvältä, ja niillä he jotenkuten pärjäsivät. Kun he sanoivat, että nuotit olisivat kivat, niin silmää räpäyttämättä lupasin ne ensi kerraksi. Ennen tätä minulle oli riittänyt nuottien lukeminen. Nyt minun täytyi opetella niitä kirjoittamaankin.

Kolmas osa: musiikin monet koulut

Kuva 8: "Taa-ta-taa!" (A.K.A. 2/3 & 3/3)

Tämä tilannekuva on musiikin teorian säveltapailutunnilta sekä kiitos ja kumarrus Pohjois-Kymen musiikkiopistolle ja sen silloiselle teoriaopettajalle Martti Heinolle. Hänen jäljittelemätön tyyhinsä teki minuun välittömän vaikutuksen ja kannusti minua entisestään harjoittelemaan musiikin teorian ja säveltapailun tehtäviä sekä ottamaan lisää selvää erilaisesta musiikista.

Lisäksi: tämä oli ensimmäinen ja viimeinen kosketukseni suomalaiseen musiikkioppilaitoselämään oppilaana.

Kuva 9: "Älä soita terssiä"

Kitaratunneilla mainitut jazzmuusikot, kuten Charlie Parker ja Miles Davis, saivat minut innostumaan improvisoidun musiikin harjoittelemisesta entisestään. Tuumasta toimeen, ja osallistuin Sibis Jazz Camp -leirille Kuopiossa. Täytyy kyllä sanoa, että tuolla leirillä ymmärsin, miten paljon

harjoiteltavaa minulla voi ylipäättään olla. Onneksi Teemu Viinikainen, Jukkis Uotila ja Jukka Perko opastivat lujan lempeästi oikeaan suuntaan. Leirin bändiharjoituksista korvissani kaikuivat vieläkin Perkon sanat: "Älä soita tähän sointuun terssiä", johon minä vastasin: "Missä tässä soinnussa on muka terssi?!"

Jossakin vaiheessa musiikillisessa kehityksessä tulee vaihe, jolloin tietotaitoa on pakko ottaa haltuun paljon ja nopeasti. Sibis Jazz Campit ovat aina edustaneet tällaista "solmukohtaa" minulle: ne ovat pakottaneet treenaamaan tiettyä musiikinlajia laadukkaasti ja keskitetysti. Hienoa!

Kuva 10: "Tuutko meille? Maanantaina alkaisi"

Oriveden opisto, musiikkilinja. Kun saavuin opistolle (muut olivat aloittaneet jo pari viikkoa aiemmin, tulin varasijalta sisään), oli käynnissä sambaviikko. Se tunne, kun yli 30 ihmistä lyö rumpua kaikuisassa salissa, on sanoinkuvaamaton. Toki olin liikkunut jonkinlaisissa musiikkipiireissä syntysijoillani mutta en ollut juuri kohdannut sellaista kaveria, joka olisi tosissaan panostanut musiikkiin, esimerkiksi pyrkimällä musiikkiopintoihin tms. Nyt löysin sellaisia kokonaisen salillisen. Musiikkilinjan "me"-henki oli hyvin vahva, ja sain tuolta ajalta monia elinikäisiä ystäviä. Ja todellakin, he olivat aivan kais-
tapäisiä musiikin suhteen, aivan kuten minäkin.

Omien musiikillisten hengenheimolaisten kohtaaminen on ollut merkittävin tapahtuma omalla polullani heti C-, D- ja E-sointujen jälkeen. Lopulta kaverin kanssa jutteleminen dominanttidimiasteikon hienouksista, kenraalibasson ankarista sääntötulkinnosta tai musiikin kuunteleminen yhdessä oli kaikkia kuoro-, bändi- ja soitto- ja teorialunteja tärkeämpää. Aloin oivaltaa, että

musiikkiopinnoissa hyvät opettajat olivat ihan kiva juttu mutta opintojen todellinen kruununjalokivi ovat opiskelukaverit, joiden kanssa sitä musiikkia tehdään, koetaan ja eletään. Olen ikuisesti kiitollinen tästä kohtaamisesta, sillä se johti uusiin kohtaamisiin ja mahdollisuuksiin.

Neljäs osa: ammatillaisuus ja vapautuminen

Kuva 11: "Kyllä sinä osaat näitä opettaa"

Kun olin Orivedellä eräänä iltana piirtänyt taulullisen dimiasteikon sisältämiä harmonisia sekä melodisia mahdollisuuksia, mieleeni juolahti, että onkohan tällaisessa mitään järkeä. Mitä tästä voisin hyötyä? Onko omalla musiikillisella tutkimisella mitään jatkokäyttöä? Toki voisin säveltää, mutta se oli mielestäni aika yksinäistä puuhaa. Entäs jos kertoisin jollekulle tästä musiikin ilosanomasta? Jos olin pyrkinyt selittämään itselleni musiikillisten elementtien logiikkaa niistä kolmesta ensimmäisestä kitarasoinnusta lähtien, niin miksen voisi selittää niitä muille? Siinäpä vasta ideaa, siis toimeen!

Yksi asia johti pian toiseen: konservatoriossa teoria- ja säveltapailuopettajani kysyi minulta, voisinko tuurata häntä muutaman viikon (kiitos tuesta ja luottamuksesta Agnes!). Homma oli sinetöity, kun silloinen Stadia, nykyinen Metropolia AMK tarjosi teoriaopettajan koulutusohjelmaa.

Kuva 12: "And now we start"

Anto Pett oli Sibelius-Akatemialla pitämässä työpajaa nimikkeellä "Creative Improvisation" tms. Osallistuin. Jälkeenpäin olin hämmentynyt. Voisinko siis itse päättää, mitä soitan? Minun ei siis tarvitse soittaa jazzia (tai muutaakaan ennalta määrättyä idiomiä)?

Olen melko ihmeissäni siitä, kuinka kauan minulla kesti ymmärtää kaikkien näiden kokemusten jälkeen, että musiikki on musiikkia, lähtökohdista viis. Tärkeintä on suunta ja tutkimisen halu. Juuri tämä oivallus on jotakin sellaista, mitä haluan vatedes opetuksessani ja yleensä musiikillisessa toiminnassani viedä eteenpäin sekä välittää muille. Yhtenä tärkeänä juonteena on yhteisöllisyys ja musiikillisen tutkimuksen löytöjen jakaminen muille.

Sillä en minäkään olisi nyt tässä, jollei minulle olisi sanottu:

”Tässä on C.”

”Sie tuut kuoroon.”

”Tämä on C-duuri, D-duuri ja E-molli.”

”Tässä olisi moodit.”

”Taa-ta-taa!”

”Älä soita terssiä.”

”Tuutko meille? Maanantaina alkaisi.”

”Kyllä sinä osaat näitä opettaa.”

”And now we start.”

Improvisaatiosta apua säveltämiseen

Annika Gummerus-Putkinen

Minun matkani improvisaation parissa alkoi 20-vuotiaana, ja ensimmäinen oma biisi pulpahti vahingossa esiin ollessani 31-vuotias. Olin juuri saanut kolmen kuukauden ikäisen esikoiseni nukahtamaan, ja kello oli 22:30. Ei nukuttanut. Avasin Macintosh-tietokoneen, sekvensseriohjelman ja tietokoneeseen kytketyn syntetisaattorin. Aloin improvisoida. Annoin sormeni löytää itse helpon ja monotonisen säestyksen, jota kopioin pitkälle aikajanelle, jotta voisin improvisoida siihen. Äänitin, kuuntelin ja tallensin haluamani osan ja jatkoin äänittämistä. En analysoinut tippaakaan, mitä soitin tai mitä monotoninen säestykseni sisälsi. Annoin vain mielen viedä jonnekin, tunnelman ja intuition ottaessa täysin vallan. Kun en enää jaksanut jatkaa ja lopetin, huomasin, että biisi oli 32 tahtia pitkä, omituinen melodia. En ole vieläkään analysoinut sitä, pitääpä tehdä se! Kuuntelin sitä uudelleen ja uudelleen – tämähän on aivan mahtava! Annoin sävellykseni nimeksi "Searching".

Improvisaatio toi esiin nukkuvan toisen puolikkaan itsessäni – nyt olen kokonainen!

31-vuotiaana olin ehtinyt tutustua improvisaatioon noin 10 vuoden ajan. Harrastettuani pianonsoittoa kolme vuotta ja huilua kymmenen vuotta Käpylän musiikkiopistossa sekä opiskeltuani kaksi lukuvuotta Oriveden opistossa aloitin opiskelun Pop & Jazz Opiston perusopetuksessa 20-vuotiaana. Sain kunnian soittaa Klaus Järvisen johtamassa pikkubändissä. Soitimme jazz-standardeja, ja minä improvisoin, vaikka tiedot ja taidot olivat puutteellisia. Into oli kova, ensimmäisen impro-sokin jälkeen halusin jatkaa jännittäväällä tielläni. Improvisaatio toi esiin nukkuvan toisen puolikkaan itsessäni – nyt olen kokonainen! Mikä vapaus – saan itse valita rytmini ja säveleni! Niihin aikoihin heräsi myös kiinnostukseni hyvän melodian luomiseen, ja olen siitä asti antanut sen ohjata improvisaatiotani ja säveltämistäni. Rakastin säveltapailua ja melodioiden intervallisuhteet kiehtoivat minua – mikä tekee melodiasta loistavan? Rytmikka tuntui olevan vahvin osaamisalueeni. Harmonian sisäistäminen on tullut jälkijunassa, olinhan huilistina keskittynyt vuosikausia vain melodioihin. Onneksi olin saanut hyvät perustaidot pianonsoitossa, mikä auttoi sointujen opettelussa ja myöhemmin myös vapaassa säestyksessä.

Ensimmäisestä improvisoiden syntyneestä sävellyksestä seurasi lisää, kolmen kuukauden päästä oli jo syntynyt jatkoa ensimmäiselle, jonka nimeksi annoin "Finding". Tämän jälkeen oli helppo jatkaa. Siskoni häihin sävelsin häävalssin, jonka myös sanoitin, ja ystäville ja sukulaisille syntyi muutama häävalssi lisää. Osallistuin tangosävellyskilpailuun, jossa sijoituin ensimmäisten 44 joukkoon. Erittäin hauskaa oli myös säveltää lauluja Tuulikki Kankaanpään käsikirjoitettujen näytelmien lauluteksteihin nuorten musiikki-

teatteriproduktioissa, joita toteutimme mm. Pop & Jazz Konservatoriossa, jossa toteutuivat upeat näytelmät ”Rockprinsessa” ja ”Hopeasiipi”. Siitä lähtien olen jatkanut omien biisien tekoa.

Unelma, uteliaisuus, sävelkorva ja tieto

Olisipa ihanaa voida luoda tunnelma kuulijoille sekä itselleni, joka vain pysäyttää ajan ja saa kaikki seuraamaan ja nauttimaan! Tämä on minun unelmani.

Miten jokin sävellys, melodia, harmonia tai rytmisen komppi voi olla niin vangitseva?

Minäkin haluan oppia tekemään sellaista musiikkia!

Poimin tunnusomaisia fraaseja ihaillestani musiikista ja leikin niillä niin, että niistä tulee helppoja ja muokattavia. Improvisoidessa ja sävelletessä fraasit ovat saaneet muhia alitajunnassani ja niistä on syntynyt variaatioita. Pyrin ymmärtämään toisen ihmisen luomaa sävellystä tai improvisaatiota, analysoin ja ihmettelen. Edellä kuvailemani menetelmät auttavat löytämään itselleni uusia näkökulmia, ja näin myös ideoita pulpahtaa esille silloin, kun niitä kaipaavat. Eri musiikin tyylilajeille tyypilliset rytmiset ja melodiset fraasit opettelen muilta, joko äänitteeltä tai elävässä tilanteessa vaihtaen ”mielipiteitä” eli fraaseja toisen soittajan kanssa. Tärkeintä on kuitenkin kommunikointi itseni kanssa: keskustelen, mietiskelen, pohdin soittaen. Etsin hyviä rytmejä ja melodioita soittamalla vapaasti esimerkiksi inspiroivan taustan kanssa. Ilman omaa etsintää ei synny omaa tarinaa ja tulkintaa. Yhtä hyvin voisin vain soittaa ulkoa opeteltuja fraaseja.

Improvisaation ja säveltämisen tiellä on kiva matkustaa. Uuden opettelussa ei ole mitään rajaa. Tarvitsen tietoa ja musiikin eri ilmiöiden tietoista harjoittelua mutta huolehdin myös siitä, ettei tiedostaminen lukitse minua liikaa. Kytken tietyllä tavalla päälle unelmoimisen valon ja lähdän säveltäessä useasti melodiasta käsin. En voi elää ilman sitä ihanaa ”tässä hetkessä” elämistä, joten olen valmis ottamaan riskejä ja sukeltamaan intuition mereen.

Improvisaatio on tuonut mukanaan tavan säveltää soittaen pianoa ja huilua sekä laulaen. En mieti etukäteen musiikin teoriaa tiedostaen vaan annan rytmin, melodian ja harmonian syntyä sisäisen korvan, unelmoiminnan ja aistimuksen kautta. Tässä auttaa vahva säveltapailun yhteys sekä lauluuni, pianon koskettimiin että huilun sormituksiin. Syntyneestä sävellyksestä kirjoitan jälkepäin nuotin, analysoin ja ihmettelen, mitä tuli sävellettyä.

Oli vaikea sulkea pois olan takana tuijottava valvova silmä

Koko elämäni oli väritynyt sillä, että minua seurataan ja arvioidaan koulu-laisena, nöyränä ammattiopiskelijana ja työelämässä ammattilaisena. Oli vaikea sulkea pois olan takana tuijottava valvova silmä. Mutta se juuri oli välttämätöntä, jotta itselleni jäisi tilaa luoda ja unelmoida rauhassa. Piti sulkea teoriakirjat ja lähettää opettajat ja oma kriittinen ajattelu huitsin nevadaan. Olen tarvinnut tervettä kapinoivaa mieltä ja lämmintä sydäntä itseltäni.

Olen itselleni paras ystävä ja annan erehdyksille tilaa

Olipa nöyryyttävää aloittaa improvisointi alusta, kun olin jo aika taitava nuori huilisti kaksikymppisenä. Säveltäminen oli mielestäni nerojen hommaa, enkä minä kuulunut heihin. Ainoastaan sallimalla itselleni täydellisiä epäonnistumisiakin pääsin eteenpäin luovuuden tielläni. Tarvitsen eniten tukea itseltäni, vaikkakin muilta tuleva kannustus ja kehuminen auttavat paljon. Olen itsellesi paras ystävä ja annan erehdyksille tilaa; rakastan ja kasvatan itseäni kärsivällisyydellä. Luovuus on niin intiimi ja herkkä tila, että se menee helposti tukkoon. Mikäli itsekritiikin valo on koko ajan päällä, se voi johtaa täydelliseen kieltäytymiseen luomisesta jatkossa.

Kun säveltäjä lumoutuu, kuulijakin voi lumoutua

Se pätee kaikkeen. Lumoudu, se heijastuu ympärilläsi oleviin ihmisiin. Kun puhuja uskoo sanoihinsa, se koskettaa kuulijaa. Kun säveltäjä lumoutuu, kuulijakin voi lumoutua.

Omat roolini musiikin parissa

Taina Huttunen

Pienenä perustin mummun kanssa kattilaorkesterin kuin Risto Räppääjä. Soitin korvakuulolta veljeni pianoläksyt ja kävin muskarissa. Musiikki oli laulua, soittoa, leikkiä, luontevaa, kivaa, toiminnallista ja auditiivista. Esiintymiseen ei ollut mitään rimaa.

Musiikkiopistoon hain vahingossa kaverin mukana. Siellä soittoa ohjasivat nuotit, sormitukset, jousitukset. Musiikki oli aika visuaalista, toki intonaatioon tarvittiin korvia. Todennettiin ja toistettiin malleja nuoteista kuorossa, orkesterissa, piano- ja viulutunneilla. 12-vuotiaana aloitin viulunsoitonopeuksen (silloisen musiikinopettajan ja muiden opettajien lapsille). Lisäsin korvakuulosoiton ja musiikillisen keksinnän nuotinluvun rinnalle. Halusin, että soittaminen on myös hauskaa.

Lukioikäisenä esiinnyin kaverini kanssa usein, silloinkin lähinnä nuoteista. Meidät pyydettiin Nivalan nuorisoseuran (NS) pelimanneihin. Sitten soitettiin nuotista ja korvakuulolta sekä keksittiin omia. Kävin Kaustisella pelimannikisoissakin. Tuomas-messuun minut pyydettiin kosketinsoittajaksi. Siinä tarvittiin vapaasäestystaitoja, sointumerkeistä lukemista. Musiikkiin tuli mausteita ja lisäsäveliä.

Opetin musiikkileikkikoulussa ja kansalaisopistossa (viulu & orkesteri), lauloin kuorossa, soitin Laaksojen kamariorkesterissa konserttimestarina ja

opiskelin Jokilaaksojen musiikkiopistossa. Koulussa meillä oli vain kansanmusiikkia ja klassista. Kuuntelin kevyttä musaa – aivan eri musiikilliset maailmat eivät juurikaan liittyneet toisiinsa. Jazz-tanssiharrastus tuli mukaan jo yläasteella.

Yliopistossa soitin orkesterissa ja lauloin kuorossa. OKL:ssa opiskelin vapaasäestystä. Perustimme Jet Set Sextetin, jossa soitin viululla viihdettä, jazzia, tanssimusiikkia ja R&B:tä. Uusi elämä! Improvisaatiota, korvakuulosoittoa, nuotteja, uusia genrejä! Soitin viululla ja lusikoilla myös kansanmusiikkia Ison Tanhuujissa. Aloitin viulussa ammattiopinnot konservatoriolla, jossa opettajakseni tuli professori Olga Parhomenko. Siitä oli leikki kaukana. Aikuisena itketti viulutunnin jälkeen. “Nein, nein, schrecklich!” Haettiin täydellistä virheettömyyttä – puoli vuotta vain a-kieltä. Kaikki tehtiin nuoteista, paitsi Bach-tyyliset fuugat, jotka piti yhtäkkiä osata säveltää ja keksiä. Musiikillinen keksintä ja improvisaatio, joita käytin pedagogiikkaoppilaiden tunneilla, herättivät pahennusta. Yliopettaja antoi ymmärtää, ettei noin sovi toimia.

Onneksi opetin viulua ja teoriaa myös Nivalassa ja Kuokkalan musiikkikoulussa Jyväskylässä sekä Rautalammin musiikkileireillä. Johdin orkestereita em. paikkojen lisäksi konservatoriolla – naiskapellimestari herätti ihmetystä. Pääsimme Keski-Suomen edustajiksi Nuorison taidetapahtumaan Vantaalle klassisella ohjelmistolla. Toimin yliopistolla MUKA:n tuntiopettajana. Halusin irti pelosta ja suorittamisesta. Musiikkileireillä, orkestereissa sekä kansanbileissä halusin tuoda huumoria ja luovuutta mukaan. Teimme mm. konserton Elektrolux-bändille ja ladyshave-soololle. Jyväskylästä valmistuin musiikkiin erikoistuneeksi luokanopettajaksi ja musiikkioppilaitoksen opettajaksi (pääaineena viulu).

Muutin Helsinkiin vuonna 1993, mutta kävin yhä opettamassa Nivalassa ja Jyväskylässä. Toimin luokanopettajana ja opetin musiikkia myös yläasteella ja lukiossa. Teimme omia musikaaleja ja barokkitapahtuman yhteistyössä monen oppilaitoksen kanssa. Opiskelin Sibelius-Akatemian avoimessa korkeakoulussa bändityötä, keyboard-improvisointia, ääniteknikkaa ym. 1997 sain musiikkiluokan opettavakseni. Nautin kuoron ja orkesterin johtamisesta, sovittamisesta ja säveltämisestä. Sain valtakunnallisessa Salo-n Lastenlaulukilpailussa vuonna 2001 toisen sijan. Oppilaani pääsivät televisioon esiintymään. Tein omille lapsilleni ja ystäville lauluja. Soitin Ylioppilaskunnan soittajissa.

Sibelius-Akatemiaan pääsin lasten nro 2 ja 3 välissä. Siellä piti osata enemmän korvakuulosoittoa, mutta nuottejakaan ei unohdettu. Sain oppia ihanilta pedagogeilta: Inkeri Simola-Isakssonilta, Soili Perkiöltä ja Matti Ruipolta. He ovat yhä gurujani. Musiikillisen tiedon muodot olivat monipuolisesti käytössä (auditiivinen, visuaalinen ja proseduraalinen). Reijo Aittakumpu opetti, että häpeänsietokyky kehittää muusikkoutta. Moka on lahja – olin siis lahjakas. Lauri Väkevä ohjasi tutkelmani musiikillisen tiedon muodoista.

Olin musiikin pedagoginen yhteyshenkilö Helsingissä musiikkia opettaville opettajille. Järjestin mm. koulutuksia. Toimin opetusviraston erityisasiantuntijana myös digipedagogina ja kollegakouluttajana. Opetin musiikkiluokkia ja yleisopetuksen oppilaita. Johdin orkestereita, soitin ja sävelsin. Laajasalon kollegoiden kanssa pilotoimme Teoston PUMPPU-hanketta. Kehitimme ja testasimme keinoja ohjata oppilasryhmiä säveltämään omaa musiikkia. Esittelin niitä KMO:n päivillä.

Minut pyydettiin Otavan Saa laulaa! -oppikirjaryhmään. Se oli huippuhieno

kokemus! Kehittelimme pedagogisia portaita musiikinopetukseen, ryhmäopetukseen, monipuolisiin ja toiminnallisiin toiminta- ja arviointitapoihin, osallisuuteen, luovuuteen jne. Kehitin keksintäkopan, josta olisi kättä pidempää opettajille avuksi musiikilliseen keksintään.

Huumori on sosiaalinen liima. Olen pitänyt kollegoille ukulele-orkesteria, jossa jokainen pääsee mukaan (edes koreografiaan). Musiikin ilo, osallisuus, huumori ja luovuus luovat hyvää yhteishenkeä. Saa olla oppimassa. Moka voi olla jonkun uuden ja upean alku. Kohti uusia nöyryytyksiä. Ei voi voittaa, jos ei yritä.

Pedagogiset pohdinnat ja monen vuoden kokemukset käytännön opetustyöstä johtivat osallistavan sävellytysmenetelmän kehittämiseen ja testaamiseen väitöskirjassa. Olennaista on luoda turvallinen ilmapiiri, jotta edes uskalletaan yrittää mitään luovaa. Tein aiheesta myös omakustanteen Musiikillista keksintää vuonna 2019.

Musiikki on laaja ala, jossa on aina uutta opittavaa. Tänä vuonna opiskelin DigiSäpessä, jossa sain myös kouluttaa. Oli ihanaa oppia uutta ja verkostoitua.

Minulla on viuluoppilas, joka aloitti kanssani jo 5-vuotiaana. Siitä on jo 18 vuotta. Soitamme kaikkea mahdollista nuoteista, korvakuulolta ja improvisoiden. Tutustumme eri genreihin, sovellamme oppimaamme. Voimme vaihtaa kansanmusiikista jazziin tai klassisesta musikaaleihin. Ohjaan musiikilliseen keksimiseen.

Alansa huippu ei välttämättä ole paras pedagogi, eikä paras pedagogi ole välttämättä huippusolisti. Praksialismi on hyvä lähtökohta luoda pedagogiset

portaata kohti asiantuntijuutta.

Ennen koronaa koulutin musiikkia opettavia opettajia. Pidin mm. Porvoossa VESO-koulutuksia. Toimin koulutuspäällikkönä Learn and Educate Finland -firmassa. Olen oppimassa uutta, luomassa siltoja musiikin keinoin kansainvälisissä piireissä. Sävelsin eilen firmalle tunnarin. Tällä viikolla opetin kansanopistossa (HEO) musiikillista keksintää. Kuuntelen, laulan, soitan, tanssin, luen nuoteista tai sointumerkeistä, matkin, improvisoin, musisoin yksin ja yhdessä. Hengitän musiikin tahtiin. Musiikki on ilo, keino ilmaista itseään, ymmärtää muita, olla.

Pekka, susi ja minä

Pauliina Vuorinen

Ensimmäisenä vahvana musiikkimuistonani mieleen on jäänyt **Pekka ja susi** -orkesterisatu, johon eläydyin 4-vuotiaana isoisän roolissa muskarissa. Luultavasti tehtäväni oli vain nousta seisomaan ja ”näytellä isoisää”, mutta silti tämä musiikkiin eläytyminen on jäänyt vahvana mieleen. Musiikki ja satu sen sisällä todella elivät!

Jo pienestä tytöstä lähtien soittelin kotona isosiskon sähköurkuja ja rämpytelin isän kitaraa. Minut kasvatettiin tangoilla ja Shadowsin kitaramusiikilla. Äänitin kasetille omia radio-ohjelmia, joihin lauloin itse keksimiäni kappaleita ja radiojinglejä.

Muskariopintojen jälkeen pääsin konservatorioon 7-vuotiaana soittamaan klassista pianoa. Opintoihin kuuluivat teoria- ja musiikkitietotunnit. Pidin erityisesti musiikkitiedosta, kun siellä kuunneltiin monenlaista musiikkia.

Koulussa taas olin varmasti ärsyttävyyteen asti aktiivinen musiikintunneilla; halusin soittaa kaikkia soittimia ja laulaa. Meillä oli ala-asteella myös kolmen tytön ryhmä, jolla esiinnyttiin eri tilaisuuksissa samanlaisiin esiintymisasuihin puettuna ja hoilattiin välituntisin stemmoissa: ”Mä kutsuin Herttaa ja Helunaa...” Biisi oli bongattu Valion mainoksesta.

Yläkoulussa sain koulun musiikinopettajan luokanvalvojakseni. Hän antoi minulle paljon vastuuta ja tehtäviä musiikintunneilla mm. rytmimusiikin soittamisessa pianolla. Hänellä oli ilmeisesti vakaumus, joka esti sellaisen

musiikin soittamisen. Tiukahko uskonnollinen vakaumus oli myös pianonsoitonopettajallani, minkä takia meinasin lopettaa pianonsoiton yläasteiässä. Olisin halunnut soittaa elokuvamusiikkia, mutta se ei sopinut. Klassista vaan. Otin sitten ilon irti koulun musiikkitunneilla ja ”oman bändin” kanssa – olikohan meillä yhdet treenit? – ja soitin kaikkea muuta paitsi klassista. Soitin kitaraa ja kävin myös rumputunneilla. Sain omat rummut ja oman klassisen kitarankin, josta tuli hyvin tärkeä soitin teini-iässä pianon rinnalle.

Lukiassa maailma aukeni. Olen kotoisin pieneltä paikkakunnalta, jossa klassinen musiikki oli ainoa vaihtoehto konservatoriossa. Lukiassa kuuntelin silmät suurina, kun kaverit siellä kertoivat käyvänsä pop/jazz-pianotunneilla ja soittavansa jazzbändissä, käyvänsä jazzklubilla keikoilla ja niin edelleen. Siellä sitten istuttiin, jazzklubilla ja ikärajjottomilla keikoilla kavereiden kanssa melkein joka viikonloppu. Lukiassa aloin myös tietoisemmin tehdä omia biisejä. Kirjoittelin tekstejä ja sävelsin kansanmusiikki- ja maailmanmusiikki-vivahteisia kappaleita.

Lukion jälkeen en vielä tuntenut itseäni niin, että olisin osannut olla rohkea ja valita opiskelupaikkani toisin. Opiskelin Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osastolla seitsemän vuotta, sitkeästi tutkinnon loppuun, vaikka jo toisena opiskeluvuonna aloin epäillä ammattia, johon valmistuisin. Rakastin soittaa urkuja ja vanhoja kosketinsoittimia, mm. klavikordia, säveltää, improta sekä laulaa. Laulaminen alkoi opiskelujen loppuvaiheessa tulla entistä tärkeämmäksi ihanan opettajan myötä. Vuotta ennen Sibiksestä valmistumista lähdimme mieheni kanssa vuodeksi Australiaan eräänlaiseen taidekouluun. Vuosi oli sekä antoisa että hyvin rankka, mutta kaikesta huolimatta siellä ajatukseni selkenivät suhteessa omaan muusikkouteeni – rytmimusiikki kutsui.

Valmistumisen jälkeen tein opettajan töitä kansalaisopistossa ja satunnaisia kanttorin keikkahommia. Teimme omassa studiossamme myös soololevyni vuonna 2015. Säveltäjä minussa oli viimein tullut julkiseksi, vaikka olin tehnyt omia biisejä jo yläasteelta asti. Kymmenen vuotta Sibiksestä valmistumisesta aloin miettiä hakemista rytmipuolen musiikkiopintoihin. Minua häiritsi se, että opetin mutta en ollut pätevä ja lauloin rytmimusiikkia – jazzia – vaikka minulla ei ollut sen puolen koulutusta.

Hain ja pääsin opiskelemaan rytmilaulua monimuoto-opiskeluna. Ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen tajusin, että haluan enemmän, ja otin opintoja myös päivätoteutuksen puolelta. Pääsin laulamaan yksin, yhtyeessä, kuorossa. Improamaan yksin, yhtyeessä, vapaasti, säädellysti. Tunsin tulleeeni kotiin – tämä oli paikkani ja musiikkigenreni, Jazz I love you! <3

Musiikkipedagogiksi valmistumiseni keväällä sain kaksi onnenpotkua: apurahan neljän kuukauden työskentelyyn oman uuden levyn parissa sekä sivutoimisen työn taidelukiossa laulunopettajana. Nämä molemmat olivat minulle varmistus ja rohkaisu siitä, että olen oikealla tiellä rohkeine elämänmuutoksineeni ja haaveineeni. Olen jo päässyt tekemään mm. isoa musiikkialia laulujen treenauttajana lukion projektissa, opettamaan rytmilaulua tällä kertaa paperillakin päteväenä sekä pitämään säveltämiskurssia yhdessä äidinkielen opettajan kanssa. Kaikki nämä aiheet ovat niitä, joista olen vain haaveillut aiemmin. Oma uusi levyni viivästyi koronan takia, mutta on ilmestymässä Keväällä 2022.

Tulevaisuudessa haaveenani on edelleen opettaa mutta enenevässä määrin tehdä musiikkia itse, itselleni ja muille artisteille sekä opettaa muita tulevia musiikintekijöitä ja laulajia.

Muuttuva musiikinopetus – luova keksiminen luonnollisena osana oppituntia

Kirsikka Ojala

Olin kuusivuotias, kun kerrostalokotimme olohuoneeseen vihdoinkin saapui kauan odotettu piano. Se oli käytetty, valkoinen ja Hellas-merkkinen ja minusta otettiin kuva sen äärellä, sormet koskettimilla. Esitin soittavani, sillä oikeasti en vielä osannut. Musiikkiopistoon päästyäni opin kuitenkin pianot ja sen, kuinka mustia ja valkoisia koskettimia tuli soittaa niin, että soitto kuulosti kauniilta. Vaikka uusien laulujen oppiminen oli hauskaa, en kuitenkaan erityisemmin innostunut nuoteista soittamisesta.

Nuottien lukemisen tylsyys saattoi juontaa juurensa siitä, että olin jo ennen pianotunneille menemistä tehnyt pianolla sellaisia asioita, jotka saivat sydämeni sykkimään ja mieleni vaeltamaan universumin tähtiradoilla sellaisia reittejä, joita pitkin pianotunneilla ei koskaan vaellettu. Olin nimittäin säveltänyt! Improvisoin kotona pianoni ääressä laulaen sekä soittaen, ja tässä DigiSäpe tulee mukaan kuvioihin: äänitin kasetille teokseni. En kiellä sitä, etteikö musiikin muodollinen opiskelu olisi myös avannut musiikin maailmaa minulle upeilla tavoilla – olen kaikesta saamastani musiikillisesta

koulutuksesta ikuisesti kiitollinen – mutta en voi kieltää myöskään sitä, että kokeileva luovuuteni jäi soiton opiskelun aloitettuani hyvin pitkäksi aikaa sivurooliin.

Musiikillisen luovuuden mutkitteleva polku

Musiikkiopiston, musiikkilukion ja väli vuoden jälkeen päädyin Metropoliaan opiskelemaan varhaisiän musiikkikasvatusta ja taiteen soveltavaa käyttöä, joka nimensä mukaisesti lähestyi taiteita ja musiikkia kokeilevasti. Tällöin pääsinkin tarkastelemaan omaa muusikkouttani ja musiikillista luovuuttani uusin silmin. Tieni johti kuitenkin toisena opiskeluvuonna myös Helsingin yliopistoon opiskelemaan alue- ja kulttuurintutkimusta, sillä halusin ”musiikkiputkessa” pitkään oltuani ymmärtää ympäröivää maailmaa jollain tapaa laajemmin. Pitäessäni väli vuotta Metropolialta ja opiskellessani yliopistossa, en juurikaan miettinyt pianon soiton, laulun tai pedagogiikan opiskelua, niin kuin ehkä oli ollut tarkoituskin. Ehkä juuri irtaantuminen musiikin muodollisesta opiskelusta loi tilaa oman musiikillisen luovuuteni pohdinnalle, sillä halusin alkaa tehdä musiikkia! Samanlainen into valtasi minut kuin kuusivuotiaana säveltäessäni omia kipaleitani. Tein läjäpäin kappaleita, joista suurin osa kuitenkin jäi raakileiksi.

Yhden kappaleista päädyin kuitenkin esittämään musiikkipedagogiopintojeni päättötutkinnossa, missä sain erältä tuomariston jäseneltä hyvää palautetta hänen kutsuessaan minua ”luontaiseksi trubaduuriksi”. Muut tutkinnon kappaleet soitin järkyttävän jännityksen vallassa jonkinlaisessa autopilottitilassa. Päätin valmistumisen jälkeen, että en koskisi pianoon ennen kuin todella tuntisin, että taas haluaisin. Pianon soittamisen sijaan kirjoittelin

kuitenkin ”trubaduurihengessä” sanoituksia ja opettelin soittamaan ukulelea. Loin musiikkiin jonkinlaista uutta suhdetta. Sävellysprosessini lopputuloksena syntyi yhtye, jonka kanssa esiinnyimme kahtena vuonna eräällä festivaalilla. Olin kuin olinkin jälleen musiikintekijä!

Opettajan rooli oppilaan musiikillisen luovuuden kehittymisen tukijana

Kuten alussa kerroin, lapsena luova musiikillinen keksiminen oli minulle hauskaa ajanvietettä, joka vei minut ihmeellisiin ulottuvuuksiin. Sen jälkeen siitä tuli jotenkin erillinen, harjoiteltava taito, johon en saanut lapsuuden tavoin kosketusta kuin vasta myöhemmin aikuisiällä. Luovuuteni tuntui kukkivan vasta, kun olin erilläni musiikin muodollisesta opiskelusta. Musiikinopetuksessa tapahtunut suurin muutos on mielestäni juuri luovan tekemisen mukaan tulo luonnolliseksi osaksi oppituntia. Koska lähestymistapa on yleisenä toimintatapana jokseenkin uusi, olen joutunut itsekin opettelemaan tällaista lähestymistä soitonopetukseen, vaikka muskariopettajana olenkin tottunut lähestymään musiikkia kokeilevasti ja kokonaisvaltaisesti pienten lasten kanssa.

Mitä luovuus sitten ylipäättään on? Luovuutta on yritetty määritellä lukuisin eri tavoin, mutta useimmissa määrittelyssä korostuu jonkin uuden ja yksilöllisen luominen. Tutkimusten mukaan musiikillinen keksiminen on kuitenkin erityisen luovaa johtuen siitä, että se kehittää joustavaa ajattelua paremmin kuin vain musiikin soittaminen tai kuuntelu. (Francis, Sovansky, & Wieth 2014, 2–7.) En kuitenkaan itse haluaisi liikaa eritellä soiton opiskelua ”luovaan” sekä ”säännönmukaiseen” harjoitteluun, josta luovuus ikään

kuin puuttuu. Soittaminen on aina luovaa, sillä emmehän koskaan voi täysin soittaa niin kuin joku toinen, vaikkakin voimme yrittää matkia muita soittajia. Mikäli puhutaan kuitenkin suoranaisestä voimakkaan luovasta lähestymisestä musiikkiin, eli säveltämisestä, improvisoinnista ja keksimisestä, soitonopettajana minulle on tärkeää, että ne ovat jollain tapaa osa jokaista soittotuntia. Haluan opettajana mahdollistaa sen, että luovuus voi sykehdeillä nimenomaan soittotunneilla, eikä vasta soittotunnin päätyttyä jossakin turvallisemmalla tuntuvassa paikassa. Toisinaan luova osuus voi olla pienikin, kuten esimerkiksi vaihtoehdoisen soinnun keksiminen tai kappaleen dynamiikan muuttaminen esitysmerkinnöistä poikkeavaksi.

Luovuus ei kuitenkaan liity ainoastaan edellä mainittuun musiikilliseen keksimiseen vaan musiikillista kekseliäisyyttä ja vapautta on myös se, että oppilas saa vaikuttaa soittamansa ohjelmiston sisältöön. DigiSäpe-koulutuksessakin keskustelimme siitä, missä määrin opettajan olisi hyvä kuunnella tässä suhteessa oppilaan toiveita, onhan opettajan ensisijainen tehtävä nimenomaan avartaa oppilaan musiikillista maailmaa. Erilaisen musiikin tarjoaminen oppilaille on ensiarvoisen tärkeää, mutta mielestäni oppilaiden toiveita tulisi myös kuunnella ohjelmistoa pohdittaessa, sillä lempimusiikkimme kuuntelu tutkitusti hellii aivojamme erityisellä tavalla vaikuttaen myös luovan ja joustavan ajattelun kehittymiseen (Burdette, Hodges, Laurienti, Steen & Wilkins 2014, 4). Uskon tämän pätevän myös lempimusiikin soittamiseen.

Musiikillisen luovuuden kehittyminen on muuttuva ja aikaa vievä prosessi, joka on sidoksissa muuhun elämässämme tapahtuvaan kasvuun, kehitykseen ja elämäntilanteisiin, kuten oma tarinanikin osoittaa. Kuten DigiSäpe-koulutuksessakin puhuttiin, luovat projektit vaativat usein paljon

aikaa ja tilaa, mikä yhdessä muidenkin musiikillisten taitojen haltuun oton kanssa taistelee nyky maailman nopeatempoisuutta vastaan. Opettaja voi edesauttaa rauhallisen luovuuden tilan rakentumista asettamalla jonkinlaisia raameja tekemiselle, mutta rajoittamatta kuitenkaan liikaa kokeilua, malttamalla keskittyä usein vain pienten yksityiskohtien kehittämiseen kerrallaan sekä puhumalla positiivisesti keskeneräisyydestä ja luovuuteen vaikuttavista tekijöistä. Omalla kohdallani vaati aikaa ymmärtää, ettei ”tehokkain” oppitunti välttämättä ole sellainen tunti, jonka aikana ehditään tehdä mahdollisimman paljon erilaisia asioita. Usein opettajana huomaa vasta jälkeenpäin, kuinka paljon muutakin oppilas on oppinut, vaikka tunnin fokus olisikin ollut vain tietyssä rajatussa yksityiskohdassa.

Digitaaliset välineet helpottavat musiikillista tekemistä, mutta niiden tarkoituksena ei ole mielestäni nopeuttaa mielen luovia prosesseja, joiden ei apuvälineistä huolimatta ole tarkoituskaan nopeutua. Luovuuden lukkoja ajatellen nopeat keksimistehtävät ovat toisinaan paikallaan itse kullekin, sillä tätä kautta saamme kokemuksen siitä, että pystymme tuottamaan ainakin jotakin luovaa epäillessämme kykyjämme. Musiikillinen luovuus saa kuitenkin mielestäni aina ottaa tilansa ja aikansa, muuttaa suuntaansa, välillä pysähtyä, kunnes se taas kurkottaa kohti universumin kirkkaimmin kimmeltäviä tähtiratoja.

Lähteet

Burdette J., Hodges D., Laurienti P., Steen M. & Wilkins R. 2014. Network Science and the Effects of Music Preference on Functional Brain Connectivity: From Beethoven to Eminem. Artikkelin verkkoversio. Haettu 16.12.2021: <https://www.nature.com/articles/srep06130>

Francis A., Sovansky E., & Wieth M. 2016. Not All Musicians are Creative: Creativity Requires More Than Simply Playing Music. *Psychology of Music* 44(1): 1–13. <https://doi.org/10.1177/0305735614551088>

Kirjoittajat

Erno Aalto-Urantowka on Master of Arts (Contemporary Improvisation), musiikin maisteri (musiikkikasvatus) ja musiikkipedagogi AMK (teorianopettaja). Erno toimii Keski-Helsingin musiikkiopiston musiikin hahmotusaineiden sekä improvisaation opettajana ja on äärimmäisen kiinnostunut ryhmäimprovisaation pedagogiikasta ja mahdollisuuksista musiikkiopistokontekstissa (ja muuallakin!). Metropoliassa Erno on toiminut Säpe-koulutuksessa ohjaajana.

Annika Gummerus-Putkinen on huilunsoiton opettaja sekä puhaltimien, teorian ja yhtyeiden toimenhaltija Pop & Jazz Konservatoriossa. Hän on kehittänyt jo vuosia improvisaation ja sävellyksen pedagogiikkaa, kirjoittanut kirjan *Sävel on vapaa!* yhdessä Katri Rehnströmin kanssa (2013) ja tuottaa jatkuvasti uutta huilun opetusmateriaalia Pop & Jazz Openin Huilun soivaan oppikirjaan. Annika on pitänyt koulutustilaisuuksia eri musiikkioppilaitoksissa jo vuosien ajan improvisoinnista.

Ilari Hongisto on Master of Music (elektroakustinen säveltäminen), filosofian maisteri (musiikkitiede) ja valmistunut ammattikorkeakoulusta säveltäjäksi. Ilari toimii Turun konservatoriossa lehtorina ja pyrkii toiminnallaan edistämään musiikin luovaa tekemistä sekä musiikkioppilaitoksissa että niiden ulkopuolella. Metropoliassa Ilari on toiminut Säpe-koulutuksessa ohjaajana.

Taina Huttunen on filosofian tohtori (Jyväskylän yliopisto, Mutku), musiikin maisteri (Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatus), kasvatustieteen maisteri (Jyväskylän yliopisto, OKL) ja musiikkipedagogi (AMK, Keski-Suomen konservatorio, viulu). Hän toimii musiikkiluokanopettajana Oulunkylän ala-asteen koulussa, tuntiopettajana HEO:ssa sekä koulutuspäällikkönä ja kouluttajana Learn and Educate Finland -yrityksessä. Huttunen on Otavan oppikirjailijana mm. Saa laulaa! - ja Uusi Kipinä -sarjoissa ja on kirjoittanut oppaan musiikillisesta keksimisestä ja osallistavasta sävellytysmenetelmästä sekä pilotoinut Teoston PUMPPU-hankkeen toimintaa. Häntä kiinnostavat luovat prosessit ryhmissä, tutkivan ja luovan oppimisen menetelmät, turvallisuuden luominen luovaan ryhmään sekä jatkuva pedagoginen kehittäminen huumoria unohtamatta. Metropoliasa Taina on toiminut Säpe-kouluttajana.

Kirsikka Ojala on musiikkipedagogi (Metropolia AMK) ja muusikko, joka on erikoistunut varhaisiän musiikkikasvatukseen. Hän opettaa tällä hetkellä toiminimellä pianon yksityisoppilaita sekä muskariryhmiä. Musiikin opetuksen lisäksi Kirsikka on kiinnostunut erilaisten kulttuuristen sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimisesta ja valmistuukin pian myös filosofian maisteriksi alue- ja kulttuurintutkimuksen maisteriohjelmasta Helsingin yliopistosta.

Matti Ruippo on musiikin lisensiaatti (musiikkikasvatus). Matti toimii musiikkiteknologian lehtorina Tampereen ammattikorkeakoulussa. Siellä hän vastaa Musiikkipedagogi (ylempi AMK) -tutkinnon opinnoista. Matti on perehtynyt erityisesti musiikin verkko-opetuksen pedagogiikkaan. Metropoliasa Matti on toiminut Säpe-koulutuksessa ohjaajana.

Otto Tikkanen on musiikkipedagogi YAMK (Metropolia AMK) ja pianisti ja opiskellut myös Yhdysvalloissa (Berklee College of Music). Hän opettaa musiikin hahmotusaineita Kotkan seudun musiikkiopistossa ja Kymen konservatoriossa. Otto esiintyy säännöllisesti pianistina eri kokoonpanoissa (mm. Tuigu Nuevo) ja on toiminut Metropoliaassa ohjaajana kaikissa viidessä Säpe-koulutuksessa.

Leena Unkari-Virtanen on musiikin tohtori ja Metropolian musiikin lehtori sekä Säpe-koulutusten vastuuopettaja. Leena on tutkinut ja kehittänyt musiikkipedagogiikkaa erityisesti musiikin ammattiopinnoissa ja musiikkioppilaitoksissa. Kouluttajan ja työnohjaajan tehtävissä hän on viime aikoina syventynyt myös muutoksen ja ennakoinnin sekä johtamisen ja systeemisyiden kysymyksiin.

Pauliina Vuorinen on musiikin maisteri (Sibelius-Akatemia), musiikkipedagogi (Savonia AMK) sekä laulaja-säveltäjä. Hän opettaa tällä hetkellä laulua Kuopion taidelukio Lumitissa sekä työstää uutta sooloalbumiaan.

